

TARTU ÜLIKOOL

Projekti läbiviija: Tartu Ülikool

Hankija: Justiitsministeerium

AUTORIÕIGUSE HARIDUSERANDITE KASUTAMISE ULATUS KULTUURIPÄRANDIASUTUSTES

Aleksei Kelli, intellektuaalse omandi õiguse professor

Äli Leijen, õpetajahariduse professor

Margus Pedaste, haridustehnoloogia professor

Oktoober 2023

Sisukord

Sisukord	2
1 Projekti eesmärk ja taust	3
2 Uuringu läbiviimise metoodika.....	4
2.1 Uuringu disain	4
2.2 Valim.....	4
2.3 Uuringu ankeet	6
2.4 Uuringu fookusgruppide läbiviimise kava	6
2.5 Andmete analüüs.....	6
3 Tulemused.....	8
3.1 Kirjeldav ülevaade ankeetküsitluse tulemustest	8
3.1.1 Üldküsimused	8
3.1.2 Teosed.....	16
3.1.3 Fotod	19
3.1.4 Muusikateosed	23
3.1.5 Audio-visuaalteosed.....	27
3.2 Koolitus kultuuripärandi valdkonna töötajatele	29
4 Kokkuvõte.....	30
Lisa 1. Uuringu ankeet.	31
Uuringu ankeet.....	31
Lisa 2. Fookusrühma intervjuude läbiviimise kava.....	39
Lisa 3. Koolituse „Kultuuripärandiasutus ja autoriõigus“ kirjeldus	40

1 Projekti eesmärk ja taust

Uuring „*Autoriõiguse hariduserandite kasutamise ulatus kultuuripärandiasutustes*“ on oma olemuselt jätkuuring eelnevale hariduserandi uuringule.¹ Põhiline erinevus põhi- ja jätku-uuringu vahel seisneb uuringu sihtgrupis. Jätku-uuringu puhul on kitsam ka hariduserand. Nimelt saavad kultuuripärandiasutused toetuda autoriõiguse seaduse² (AutÕS) § 19 (1) p 2 tulenevale hariduserandi juhule, mis on sõnastatud järgmiselt: „*Autori nõusolekuta ja autoritasu maksimiseta, kuid kasutatud teose autori nime, kui see on teosel näidatud, teose nimetuse ning avaldamisallika kohustusliku äranäitamisega on lubatud õiguspäraselt avaldatud teose kasutamine illustreeriva materjalina õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus ja tingimusel, et selline kasutamine ei taotle ärilisi eesmärke, arvestades käesoleva lõike punktis 3² sätestatud erisusi*“. Tulenevalt AutÕS § 75 (1) p 6 laieneb see ka kaasnevate õiguste objektidele. Viidatud hariduserandi alaliik on sõnastatud eesmärgipõhiselt, mis tähendab, et õpe ei pea toimuma haridusasutuses ning sellele saavad tugineda ka kultuuripärandiasutused (arvestades kolmeastmelist testi). Autoriõiguse seaduse kohaselt on kultuuripärandiasutus „*avalik raamatukogu, muuseum, arhiiv või filmi- või audiopärandi säilitamisega tegelev asutus*“.

Uuringu eesmärgiks on uurida hariduserandi alusel toimuvat autoriõigusega kaitstud teoste ja kaasnevate õiguste objektide kasutust. Kultuuripärandiasutused saavad lisaks oma tegevuses tugineda autoriõiguse seadusest tulenevale tsiteerimiserandile (§ 19 (1) p 1), kohapealse uurimise erandile (§ 20 (4)), kogu tutvustamise erandile (§ 20 (3)) ning ka füüsilise isiku isikliku kasutamise erandile (§ 20 (1) p 5). Kultuuripärandiasutused võivad kasutada haridustegevuseks ka enda loodud ning litsentsitud materjali. Eelnevat tuleb võtta arvesse ka küsimustiku tulemuste hindamisel.

Keskseks eesmärgiks on see, et uuringu meetodika ja tulemuste tõlgendamine peavad jääma samaks, mis eelnevas uuringus (sõltumata sellest, et õpetajaid on palju rohkem kui kultuuripärandiasutuste haridustöötajaid). Vastupidisel juhul ei ole need kaks uuringut ühildatavad ning jätku-uuringu tulemused ei ole abiks olukorra selgitamisel ning õiguspoliitiliste otsuste tegemisel.

---

¹ Kelli, Aleksei; Leijen, Äli; Pedaste, Margus (2022). Autoriõiguse hariduserandite kasutamise ulatus. Küsitluse tulemused ja meetodikaraport. 1–52. Tellija: Justiitsministeerium. Arvutivõrgus: <https://www.just.ee/uuringud> (3.10.2023).

² Autoriõiguse seadus. - RT I 1992, 49, 615; RT I, 29.06.2022, 2.

2 Uuringu läbiviimise meetoodika

2.1 Uuringu disain

Uuringus eristati kaks etappi. Esimene neist oli kvantitatiivne ja teine kvalitatiivne. Kvantitatiivses etapis viidi läbi elektrooniline ankeetküsitlus Tartu Ülikooli serveris paiknevas uuringukeskkonnas LimeSurvey. Uuringusse kaasati kultuuripärandiasutuste – raamatukogude, muuseumide ja arhiivide (sh audio- ja filmipärandi säilitamisega tegelevad asutused) töötajad, kes on läbi viinud haridusprogramme. Uuringu kvalitatiivses osas viidi läbi fookusgrupi intervjuud, et paremini tõlgendada kvantitatiivses osas kogutud andmeid. Seejuures kaasati kõigi nimetatud kolme grupi kultuuripärandiasutuste töötajaid.

2.2 Valim

Valimi koostamisel sooviti hõlmata võimalikult laialt kõiki Eesti kultuuripärandiasutusi. Seetõttu pöörduiti esmalt Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu, Eesti Muuseumiühingu ja Eesti Arhivaaride Ühingu juhtide poole palvega levitada uuringus osalemise kutset oma kogukondades. Nädal hiljem levitati jätkukutset täiendavalt uuringu läbiviijate poolt otsekontaktidele, hõlmates kõiki üle-eestilisi raamatukogusid, ülikoolide raamatukogusid, 15 maakonnaraamatukogu, 3 suuremat linnaraamatukogu (Tallinna Keskraamatukogu, Tartu Linnaraamatukogu ja Narva Keskraamatukogu), muuseumi mille kohta oli olemas info, et neis viidi 2021. aastal läbi vähemalt üks haridusprogramm (168 muuseumit) ja teisi muuseumeid, mille kohta leiti avalikult kättesaadavad kontaktandmed, ja erinevaid arhiive otsides nende kontakte internetis, sh Eesti Teadusinfosüsteemist kollektsioonide ja kogude koostajate hulgast. Tegemist oli seega kõikse valimiga, mille põhjal saab teha üldistusi kogu Eesti kultuuripärandiasutuste haridusprogrammide läbiviijate kohta. Samuti on oluline, et värbamisel ei pöörduvad spetsiifiliselt autoriõiguste küsimustes mingi teadaoleva seisukohaga rühma poole – see suurendab veelgi valimi esinduslikkust. Selline andmekogumine võimaldab ka võrrelda erinevaid sihtrühmasid, sest rühmadesse osalejate värbamine ei olnud mingil viisil kallutatud – erinevate rühmade poole pöörduiti samasuguse skeemi alusel erinevalt. Pärast esimese laialdase kutse saatmist uurimisrühma poolt saadeti veel ka korduskutse. Lisaks e-kirjadele kasutati värbamisel ka sotsiaalmeediat.

Eesmärgiks seati vähemalt 60-70 osaleja kaasamine. Ankeetküsitluse täitmist alustas 263 vastajat, kuid uuringu analüüsisides kaasati neist 105, kes olid vastanud vähemalt osaliselt ka küsimused, mis puudutasid hariduserandit (küsimustiku alguses olid erinevad taustaküsimused, mis hariduserandi küsimuste vastusteta ei võimalda uurimisküsimusi vastata). Täielikult täitsid ankeedi 92 vastajat.

Valimi kirjeldamiseks ja uuringu taustatunnustena kasutati ankeedis järgmisi küsimuste gruppe:

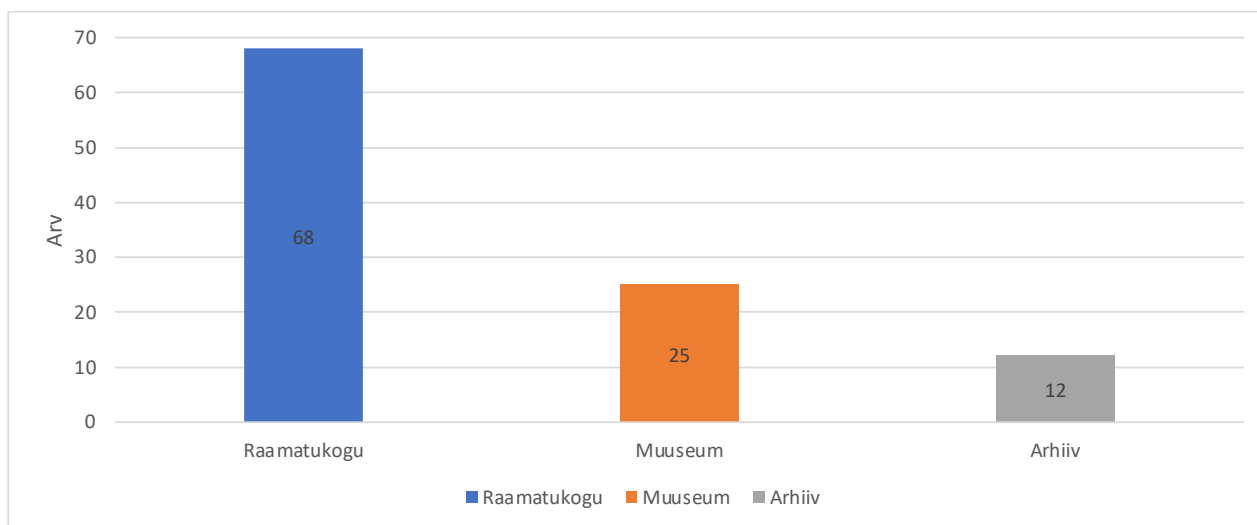
- 1) peamine kultuuripärandiasutus, milles viiakse läbi haridusalast tegevust (sellest lähtuvalt vastati järgnevatele küsimustele),
- 2) mitu aastat on vastaja olnud seotud haridusprogrammide läbiviimisega kultuuripärandiasutustes,
- 3) kellena vastaja töötab (mis ametis) kultuuripärandiasutuses (tugispetsialist, juhtkonna liige, programmijuht, õppekavajuht, muu)
- 4) sugu ja vanus.

Esmalt analüüsiti nimetatud taustaküsimuste vastuste põhjal, kas üksnes ankeeti alustanud, aga hariduserandi küsimustele vastanud erinevad mingis osas neist, kes on kaasatud edasistesse analüüsisidesse. See on oluline teadmine, sest kui ankeedi vastamise varases staadiumis katkestanud

erineksid oluliselt neist, kellele tuginevalt teeme uuringu põhijäreldused, siis ei oleks need järeldus nii hästi üldistatavad kõigile Eesti kultuuripärandiasutuste haridusprogrammide läbiviijatele.

Varajaste katkestajate ja edasistesse analüüsidesse kaasatute taustatunnuste võrdlemiseks kasutati hii-ruut analüüs, mis võimaldab selgitada, kas tunnuste väärtuste jaotus erineb gruppide vahel juhuslikust jaotusest. Hii-ruut analüüs näitas, et kahes võrreldavas grupis ei ole erinev peamine kultuuripärandiasutuse, milles haridusalast tegevust läbi viiakse, ei ole erinev staaž haridusprogrammide läbiviimises (mitu aastat on sellega tegeletud), ei ole erinev töötaja amet (kui vaadata ainult neid, kes töötavad ühes rollis) ja ei ole erinev uuritavate vanus. Seega on analüüsitavate põhjal tehtavad järeldused päris hästi üldistatavad kogu Eestile. Samas ilmses trend, et naissoost vastajad katkestavad veidi suurema tõenäosusega – leiti statistiliselt oluline erinevus, kuid meessoost vastajate väga väikse hulga tõttu (kokku 7 vastajat 263st) ei ole see kuigi tähenduslik ja pigem kinnitab, et analüüsid ei ole võimalik kasutada tunnuseks sugu.

Jooniselt 1 on näha, et uuringu ankeetküsitluse täitis (vähemalt osaliselt – arvesse võeti kõigi vastanute tulemused, kes olid vastanud vähemalt ühele autoriõigust puudutavale küsimusele) 68 raamatukogude, 25 muuseumite ja 12 arhiivide töötajat.

Joonis 1. Ankeetküsitlusele vastanute jagunemine peamise kultuuripärandiasutuse järgi, milles viiakse läbi haridusalast tegevust (sellest lähtuvalt vastati järgnevatele küsimustele).

Enamasti (87 vastajal) oli ankeedi täitjatel kultuuripärandi asutuses üks roll, kuid osal (18) oli ka muid rolle. Kokkuvõttes olid 23 vastajat asutuse juhtkonna liikmed, samuti 23 olid tugispetsialistid, 11 programmijuhid, 4 õppekavajuhid ja 46 muudes rollides – täpsustuste järgi oli selleks muuks rolliks 16 korral raamatukoguhoidja, 8 korral muuseumipedagoog/pedagoog/arhiivipedagoog, 3 korral osakonnajuhataja. Väiksemal arvul olid esindatud veel mitmed erinevad ametinimetused. Seega on uuringus osalenutel laiem kogemus kui üksnes haridusprogrammide läbiviimise kogemus. Haridusprogrammide läbiviimisel oli neil keskmiselt 11 aastat kogemust (kõige vähem alla aasta ja kõige enam 50 aastat).

Lisaks ankeedi täitmisele, kutsuti uuringus osalejaid ka fookusrühmaintervjuudes osalema. Intervjuude osales kolm raamatukogutöötajat, kaks muuseumitöötajat ja kaks arhiivitöötajat.

2.3 Uuringu ankeet

Autoriõiguse seaduse (AutÕS) § 4 määratleb teose tunnused ning sisaldab ka teoste näidisloetelu. Hariduserandi kontekstis peeti asjakohaseks kirjandus-, kunsti-, muusika- ja audiovisuaalteoseid. Kaasnevatest õigustest võeti vaatluse alla esitused ja salvestised. Haridusprogrammide õppeprotsessis võidakse kasutada erinevale õiguslikule režiimile allutatud õppematerjali. Üldistatult jagati see uuringu ankeedi koostamise alusena kolmeks:

- 1) õppematerjal, millele **autoriõigus ei kohaldu** (siia alla võivad kuuluda teosed, mille kaitsetähtaeg on lõppenud, ametlikud dokumendid jmt);
- 2) õppematerjal, mille kasutamine tugineb otseselt või kaudselt **õiguste omaja nõusolekule** (näiteks on ülikoolidel juurdepääs ulatuslikele teadusartiklite andmebaasidele ning taoliste artiklite kasutamine ülikoolide muuseumite, raamatukogude või arhiivide haridusprogrammides ei tugine hariduserandile, vaid litsentsile; haridusprogrammide läbiviijate hulgas on populaarne ka *Creative Commons* ja muude taoliste litsentsidega kättesaadavaks tehtud sisu);
- 3) õppematerjal, mille kasutamine tugineb **hariduserandile** (tegemist on olukorraga, kus haridusprogrammi läbiviijal/asutusel puudub õiguste omaja nõusolek kaitstud materjali kasutamiseks ning see tugineb autoriõiguslikule piirangule).

Siinse uuringuga seadsime fookusesse just hariduserandile tugineva kasutuse väljaselgitamise. Teiste uuringutega (sh õpetajate ja õppejõudude analoogse uuringuga) võrreldavuse suurendamiseks võtsime taustainfo kogumisel aluseks õpetajate uurimisele keskendunud OECD TALIS 2018 uuringu. Valminud ankeet on esitatud lisa 1.

Ankeedis kasutati valdavalt valikvastuselisi küsimusi. Avatud vastustega küsimusi kasutati üksnes valiku „muu“ täpsustamiseks erinevates küsimustes. Kuna analoogne ankeet oli eelnevalt piloteeritud kolme uuritava – üks üldhariduskooli juhtimise ja klassiõpetaja kogemusega õpetaja, üks lasteaiasõpetaja ja kõrgkooli õppejõu kogemusega ja üldhariduskooli vanema astme õpetaja – siis ei peetud vajalikuks selle täiendavat piloteerimist kultuuripärandiasutuste töötajatega.

2.4 Uuringu fookusgruppide läbiviimise kava

Intervjuud viidi läbi Zoom-keskkonnas ja salvestati kaasatute nõusolekul järgides isikuandmete kaitse nõudeid ning head teadustöö tava. Kaks intervjuud toimusid rühmaintervjuudena ja kolmas individuaalse intervjuuna, kuna sellele osalejale rühmaintervjuu ajad ei sobinud. Kõigile osalejatele lubati garanteerida anonüümsus. Intervjuudes esitati täpsustavaid küsimusi lähtuvalt küsimustiku teemadest (vt Lisa 2), pool-struktureeritud intervjuu peamiseks eesmärgiks oli erinevate materjalide kasutusviiside kohta näiteid koguda. Intervjuu viidi läbi kahe uurija poolt, kes olid vastavalt arutelu suunaja ja hariduserandit puudutavate küsimuste täpsustaja.

2.5 Andmete analüüs

Ankeedi vastuste analüüsimisel esitati esmalt kirjeldav statistika. Seejuures leiti tulemused kõigi uuritud rühmade (raamatukogude, muuseumite ja arhiivide haridusprogrammide läbiviijad) ja kõigi uuritute lõikes. Avatud küsimuste vastuseid kasutati valiku „muu“ avamisel tulemusi kirjeldades.

Kõik intervjuud transkribeeriti ja andmeanalüüsil järgiti temaatilise analüüsi (Braun & Clarke, 2006³) põhimõtteid. Lisaks peamiste teemade ja alateemade väljatoomisele võrreldi ka erinevate sihtrühmade vastuseid. Analüüsi tulemused esitatakse järgmises osas kvantitatiivsete tulemuste täiendusena.

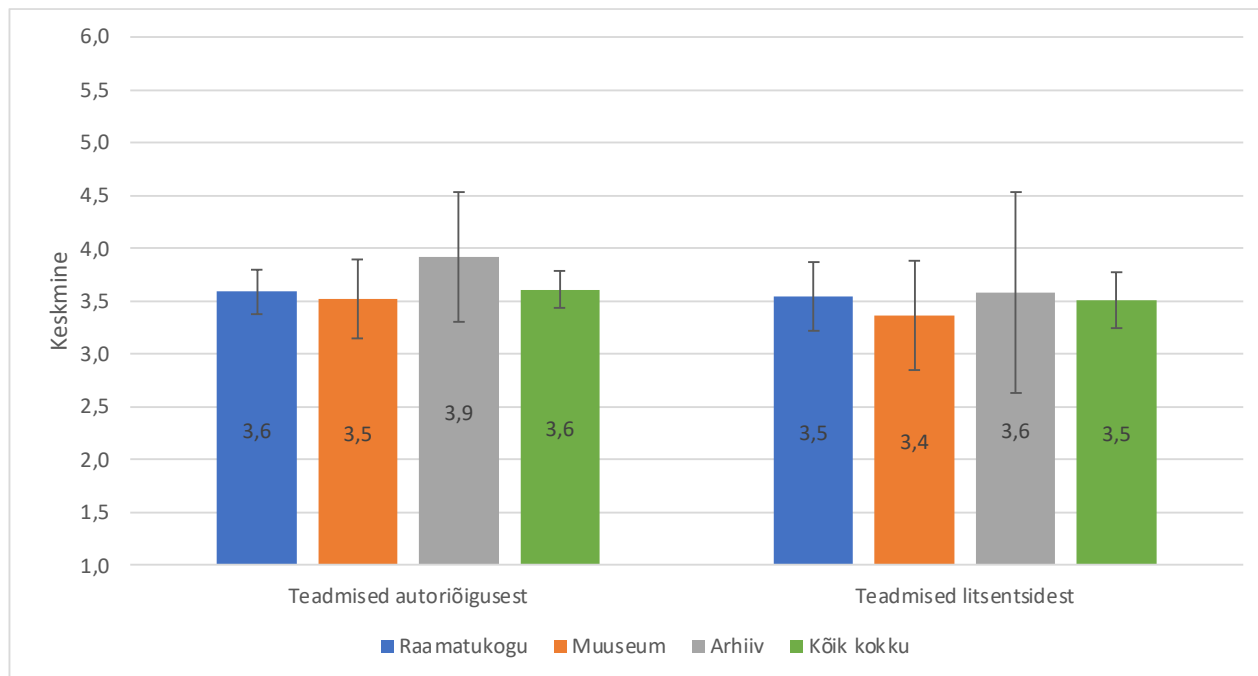
³ Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.

3 Tulemused

3.1 Kirjeldav ülevaade ankeetküsitluse tulemustest

3.1.1 Üldküsimused

Enda teadmisi autoriõiguse teemal hindasid vastajad keskpäraseks, seda nii üldiselt autoriõigusega seonduvalt kui spetsiifilisemalt litsentsidega seonduvalt. Üks võrreldavatest rühmadest ei hinnanud enda teadmisi statistiliselt oluliselt kõrgemalt (vt usalduspiiride kattumist joonisel 2). Võrreldes tulemusi õpetajate ja õppejõudude seas läbi viidud uuringuga (Kelli, Leijen ja Pedaste, 2022⁴) ei erinenud kultuuripärandiasutuste töötajate hinnangud oma teadmistele ka nendest.

Joonis 2. Kui heaks hindate enda teadmisi autoriõiguse teemal? (väga heaks 6 5 4 3 2 1 väga halvaks)? Ma saan hästi aru erinevatest avatud litsentsidest (nt Creative Commons), mille alusel pakutakse materjale õppe-eesmärkidel kasutamiseks (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

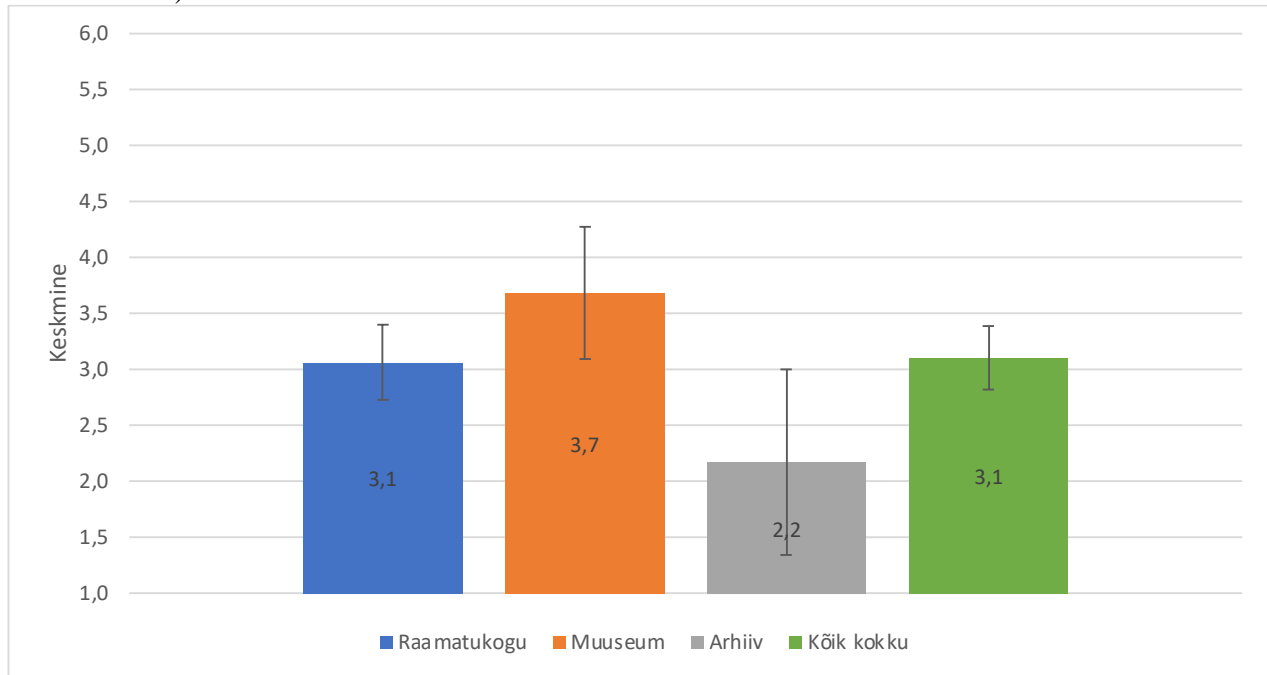
Intervjuu esimese küsimuse vastustest kumas läbi, et kultuuripärandiasutuste töötajate teadmised on üldiselt head. Vastustest ilmselg, et autoriõiguste küsimustega kursisolek on osa vastajate tööst. Näiteks tõi üks raamatukogutöötaja välja: „*Ja mis puudutab meie haridusprogramme, siis meie sihtrühmaks on eelkõige tudengid ja nüüd ka tegelikult üha enam ka gümnasistid. Aga kuna meie fookus õpetamisel ongi sellel, et kuidas nagu õigesti ja õiglaselt infot otsida, kuidas seda õigesti viidata, vältida plagiaati, siis ma ütleks, et me oleme ise nagu väga-väga tähelepanelikud seal, et noh, üritame mingeid fopaasid mitte tekitada, kõik on korralikult korrektselt alati viidatud*“.

Mõned vastajad hindasid oma teadmisi ka tagasihoidlikumaks, kuid tõi välja, et saavad toetuda teistele kolleegidele, kes nende asutuses autoriõiguste teemadega rohkem tegelevad. Ka need vastajad, kes ennast üldjuhul üsna päevana tundsid märkisid, et mõnikord on vaja ka kolleegidega abi.

⁴ Kelli, Aleksei; Leijen, Äli; Pedaste, Margus (2022). Autoriõiguse hariduserandite kasutamise ulatus. Küsitluse tulemused ja meetodikaraport. 1–52. Arvutivõrgus: <https://www.just.ee/uuringud> (3.10.2023).

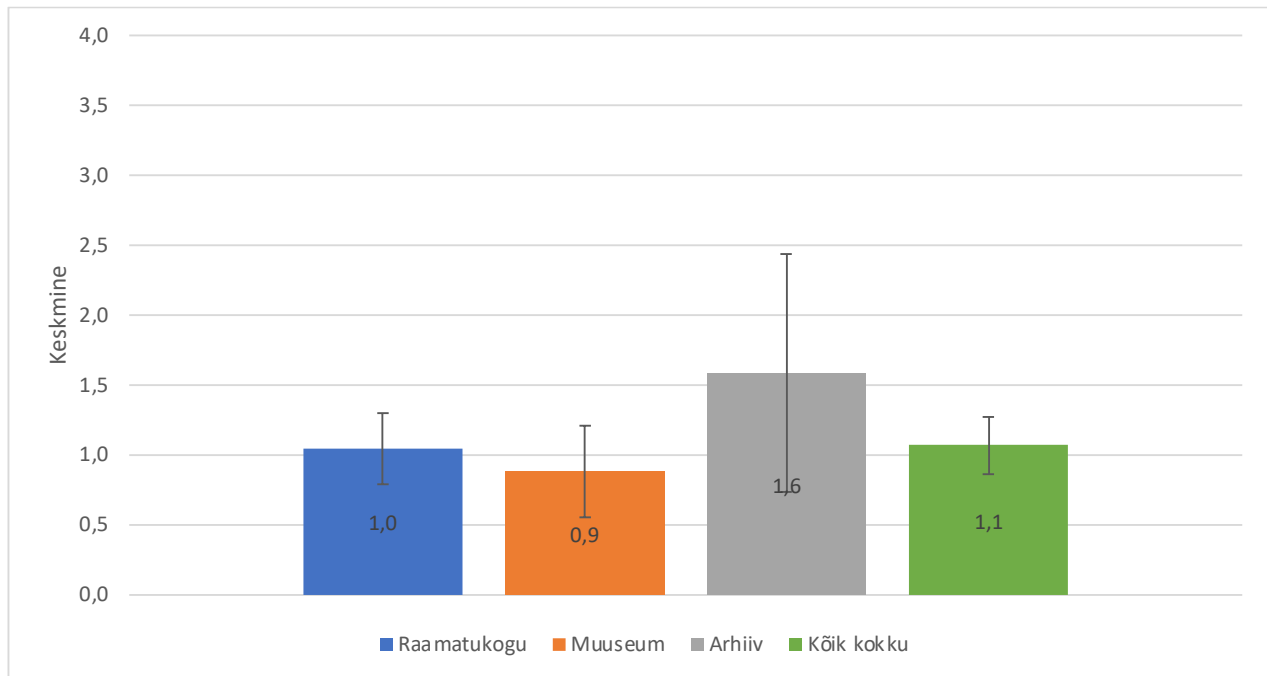
Paberkandjal materjalide kasutamine oleneb veidi kultuuripärandiasutusest (vt joonis 3). Kõige enam kasutatakse neid muuseumites ja enam-vähem sama palju ka raamatukogudes (ei ole statistiliselt olulist erinevust). Neist harvem kasutatakse pabermaterjale arhiivides. Kokkuvõttes ei erine nende kasutamine kultuuripärandiasutustes ja haridusasutustes statistiliselt olulisel määral (vt Kelli jt, 2022), kuigi erinevate haridusasutustega võrreldes on erinevused olulised (kõrgharidusasutustes ja kutsehariduses kasutatakse neid vähem kui raamatukogudes ja muuseumites).

Joonis 3. Haridusprogrammide läbiviimisel kasutan peamiselt paberkandjal olevaid õppematerjale (mitte digitaalselt)? (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

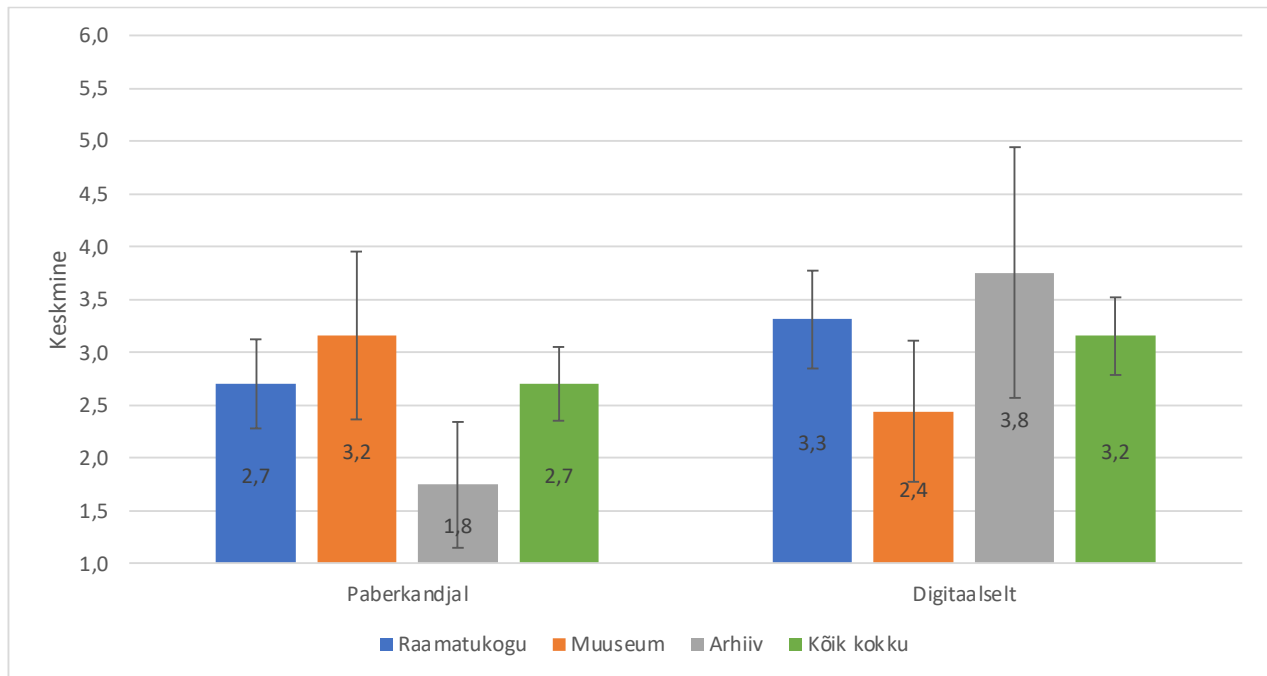
Intervjuudest selgus, et haridusprogrammide jaoks on üsna sageli koostatud spetsiaalseid töölehti, kus on koopiaid ka kultuuripärandiasutuste fotodest või töötajate tehtud fotosid esemetest või dokumentidest.

Koopiaid tehakse veidi enam arhiivides, kuigi ka neis on koopiade tegemise arv suhteliselt suure varieeruvusega ja kokkuvõttes ei erine keskmine tehtud koopiade arv üheski rühmas teistest statistiliselt olulisel määral (vt joonis 4). Üldiselt tehakse kultuuripärandiasutustes koopiaid mõnevõrra vähem kui alus-, üld-, kutse- ja kõrghariduses (vt Kelli jt, 2022) ning eriti selgelt tehakse neid vähem huviharidusest. Samas arhiivide kohta ei võimalda olemasolevad andmed selles küsimuses võrdlust hästi läbi viia, sest arhiividest oli vastajaid suhteliselt vähe ning nende vastuste varieeruvus oli suhteliselt suur.

Joonis 4. Palun mõelge viimasele kuule, kui haridusprogrammi läbi viisite. Mitmest erinevast teosest (nt raamatust, õpikust, töövihikust, muusikapalast ja laulusõnadest, filmist, fotost, mängust) tegite osaliselt või tervikuna digitaalselt (nt kirjaliku materjali skaneerimine, digitaalse faili alla- või üleslaadimine internetist, mälupulgal oleva faili jagamine õppijaga) või paber kandjal õppeeesmärkidel koopia (skaala: 0 = mitte ühestki, 1 = 1-5, 2 = 6-10, 3 = 11-15, 4 = 16 või enamast)?

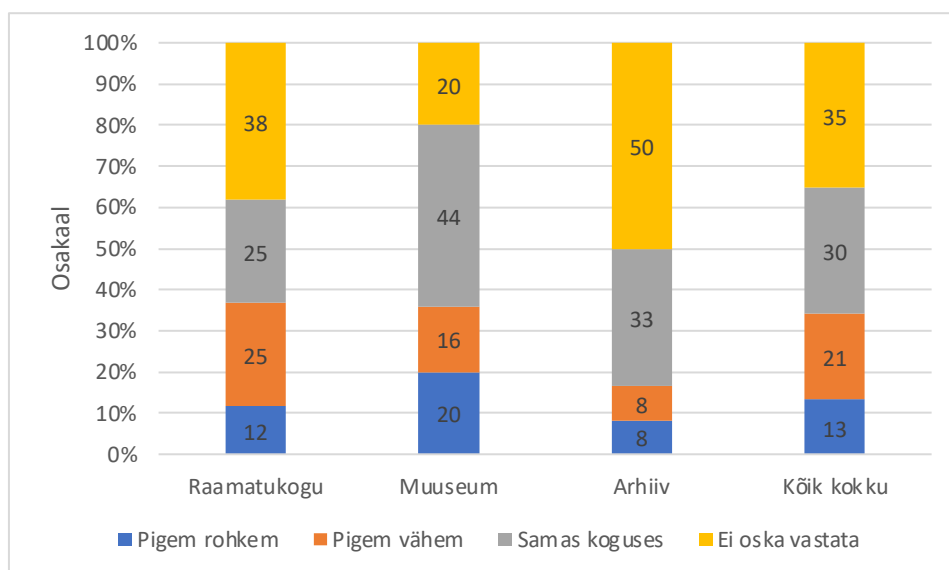
Kui materjale kopeeritakse, siis tehakse seda keskmiselt veidi rohkem digitaalselt kui paber kandjal (vt joonis 5), kuigi statistiliselt oluline erinevus on siin üksnes arhiivide puhul. Leitud trend on sarnane õpetajaid ja õppejõude iseloomustavaga (vt Kelli jt, 2022), kuid nende puhul olid selgemad erinevused erinevate õppeasutuse tüüpide haridustöötajate vahel. Üldisel tasemel ei erine kultuuripärandiasutuste haridusprogrammide läbiviijate praktikad statistiliselt oluliselt õpetajate ja õppejõudude omadest (vt Kelli jt, 2022).

Joonis 5. Palun mõelge viimasele kuule, kui haridusprogrammi läbi viisite. Õppetöö läbiviimiseks kopeerisin õppematerjali peamiselt paberandjal (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse). Õppetöö läbiviimiseks kopeerisin õppematerjali peamiselt digitaalselt (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse)

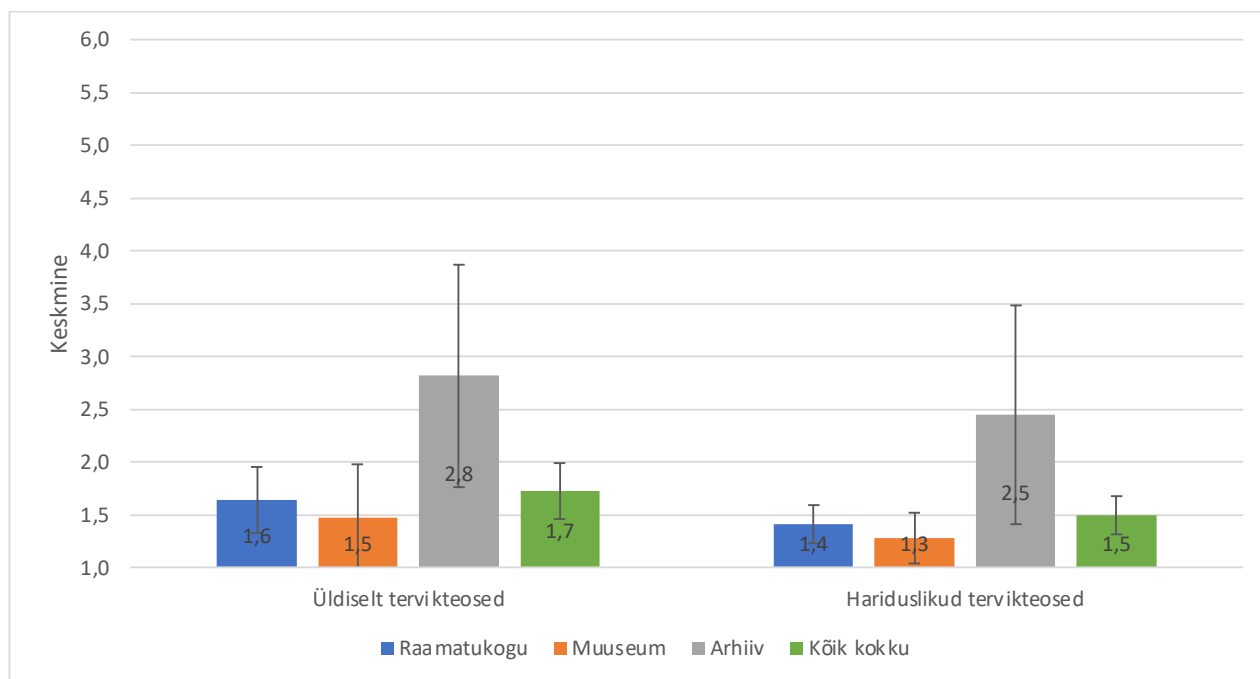
Ka intervjuude põhjal tuli välja, et materjale kasutatakse nii paberandjal kui digitaalsel kujul. Näiteks selgitas arhiivi töötaja: *Meile on paberil, ...ongi töö fotodega, et rühmatöö, nad saavad kätte ümbriku, kus on sees kõigil ühesugune pakett mingisuguseid paberandjal fotosid ja nad peavad siis nendega midagi tegema. Aga oleme ka pannud, teinud nagu nutiseadmes sellist mängu, ja seal me kasutame siis meie fotosid või siis tekstidokumente. Ja kaasa meie tavaliselt ei anna. Ka muuseumite ja raamatukogude töötajad märkisid, et kasutavad haridusprogrammides nii digitaalseid koopiaid teemade tutvustamisel kui ka paberandjal koopiaid õpilastele koostatud töölehtedel.*

Järgmiseks küsiti, kuidas on siinses uuringus vaatluse alla võetud viimase haridusprogrammi läbiviimise kuu materjalide kasutus erinev varasemast. Selgus, et kõige sagedamini ei oska kultuuripärandiasutuste töötajad seda öelda (35%), kuid suhteliselt sageli märgiti ka seda, et materjale kasutatakse samas mahus (vt joonis 6).

Joonis 6. Võrrelduna viimase kuuga, kui haridusprogrammi läbi viisite, kopeerisite sellele eelneval aastal keskmiselt ühes kuus teoseid või teose osi: (1 = pigem rohkem, 2 = pigem vähem, 3 = samas koguses, 4 = ei oska vastata).

Kui materjale kopeeritakse, siis väga harva tehakse koopiaid tervikteostest, erandiks on vaid arhiivid, kus on siiski vastanute hinnangute põhjal suhteliselt suur varieeruvus (vt joonis 7). Arhiivide haridustöötajad sarnanevad siin pigem huvikoolide õpetajatega ning raamatukogudes ja muuseumides haridusprogrammide läbiviijad teiste õpetajate ja õppejõududega (vt Kelli jt, 2022).

Joonis 7. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud harilikult tervikteose (ükskõik, kas tegu on haridusliku või mitteharidusliku teosega; nt terve raamatu, töövihiku, muusikapala) ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed)(nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse). Hariduslikel eesmärkidel loodud materjale (õpikud, töövihikud jmt) olen reeglina

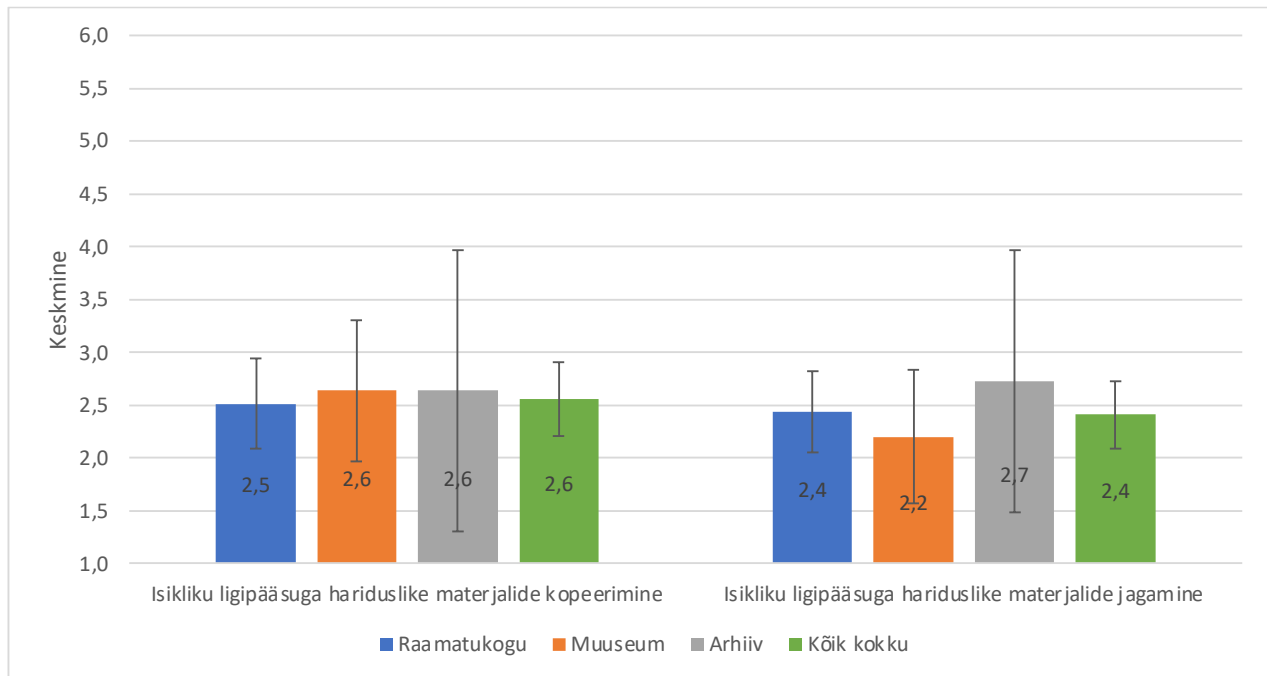
kopeerinud tervikteosena (terve raamatu, töövihiku) ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed)(nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

Nagu ka küsimustiku tulemustest välja tuli, ilmnes intervjuude põhjal, et tervikteoste kopeerimist tuleb ette väga harva. Erandiks on fotod, mida tavaliselt kasutatakse kultuuripärandiasutuste haridusprogrammide esitlustes ja töölehtedel tervikteosena (kuigi esines ka fotodelt fragmentide kasutamist). Ühe erandina toodi raamatukogu töötaja pool veel välja väikelastele mõeldud raamatud. Ta selgitas: *„jutustame oma sõnadega nagu seda teost ja püüame siis saada inimesed seda lugema. Aga üks suurim selline murekoht ongi meil tegelikult sellised väikelapsed. Ja nemad tulevad lasteraamatutega, need on lühikesed, nad tihti küsivadki, kuidas see nagu lõpeb, nad tahavad, et me koos loeme nendega, nad tahavad neid jutuhommikuid. Nii et need on nagu meie jaoks selline koht, kus meie näeme, et see ongi täiesti tegelikult hariduslikke eesmärke. Et me julgustama neid lugema, me õpetame neid lugema, pärast arutleme nagu teemal, ehk siis nagu nii-öelda õpetame mõtlema. Et meie näeme, et nagu hariduslik eesmärk, aga väike lasteraamat - see tihti ongi tervikteos“.*

Enamasti kasutatakse haridusprogrammides siiski väljavõtteid. Näiteks raamatukogu töötaja tõi välja: *„Me tegime koopiaid ajaleheartiklitest ja need olid väiksed jupid, illustreerivad näited selleks et, tähendab, õppijatel oli ülesanne erinevaid tekste võrrelda ja tunda ära, milline neist on masin-genereeritud tekst, milline on päris tekst ja milline on naljatekst“.* Arhiivi esindaja tõi näiteks, et kooli teema tutvustamiseks näidatakse arhiivitunnis ühte filmikatkendit sellest, *kuidas siis kolmekümnendatel aastatel uusi koolimaju ehitati või siis vaatame mingisugust nõukogude aegsest pikemast ringvaatest ühte juppi, kuidas siis esimese klassi lapsed lähevad kooli ja esimese päeva aktus on.* Muuseumitöötaja tõi lisaks välja ka mälestuste katkendite kasutamise: *„mälestuste katkendid, mis on siis ümber trükitud ... mälestusteraamatutest ja seal all ka on ikkagi siis alati viited ja isegi nüüd viimases muuseumitunnis, mis ma lõin, seal ma kirjutasin nagu lühendatud eluloo kokku ka ja viited läksid alla, et kust ma siis seda elulugu kokku kirjutasin, oli see mingi raamat või oli seal ka mingeid ajaleheartikleid.*

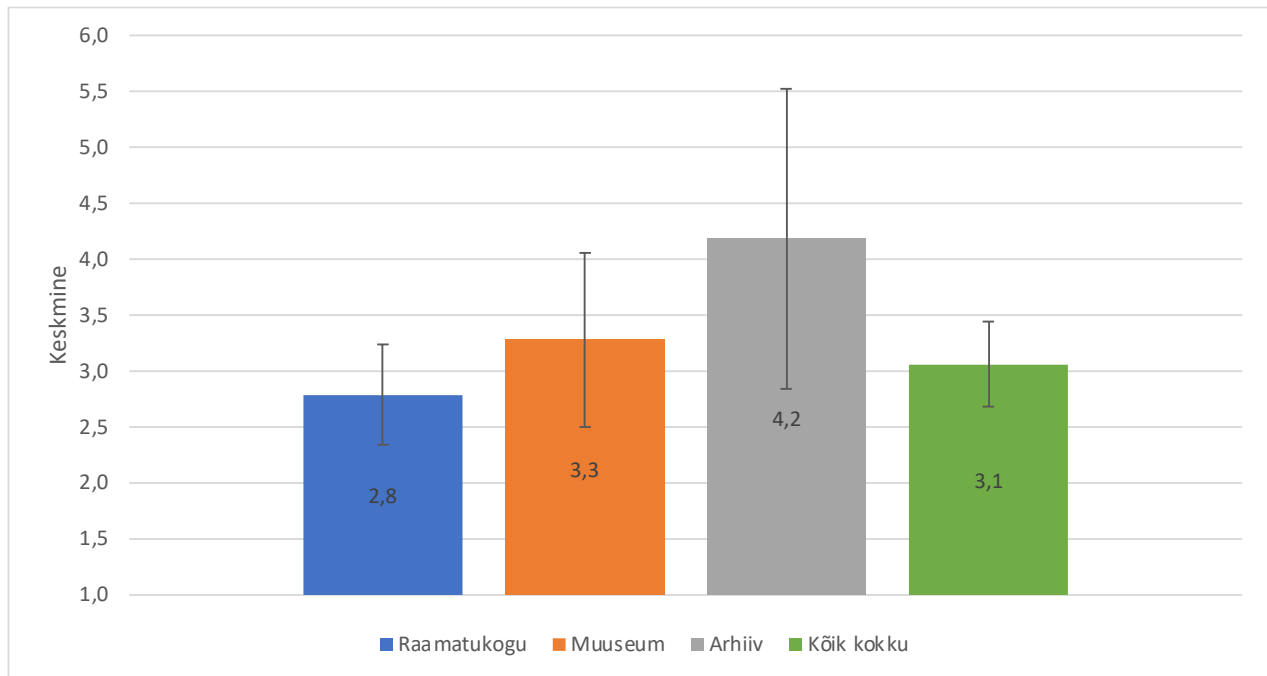
Hariduslikel eesmärkidel loodud ja kultuuripärandiasutustes olemasolevatest materjale, millele haridusprogrammides osalejatel ei ole ligipääsu, kopeeritakse ja jagatakse suhteliselt harva nii raamatukogudes, muuseumites kui ka arhiivides (vt joonis 8). Nende kasutuspraktikate vahel ei ole statistiliselt olulisi erinevusi. Intervjuu käigus selgitas üks muuseumitöötaja: *“haridusprogrammi raames on osa sellest, ma ei tea, kas mingist mängust või ülesandest...et nad on korduvkasutatavad, jah, nad on üldjuhul prinditud a la paberile ja ära lamineeritud selles suhtes, et nagu et väljaspoole muuseumit nad tavaliselt ei jaluta. Või siis on nad tegevustubades, kuhu saab üksikkülastaja tulla, kas nad on siis osa mängus a la puslest või memoriinist, et nendega on küll olnud see lugu, et neid on kaasa võetud suveniirina üksikult. Aga meil on, tavaliselt on olnud nende kasutamiskood, et need on omanikega, kas nad on muuseumid või siis eraisikud, on neil load ka võetud”.*

Isikliku ligipääsuga hariduslike materjalide kopeerimine kultuuripärandiasutustes sarnaneb kutsehariduse ja kõrgharidusega (vt Kelli jt, 2022), kus see tegevus on samuti suhteliselt vähelevinud. Nende materjalide jagamine on aga kultuuripärandiasutuste haridusprogrammides üldjuhul veelgi väiksem kui õpetajate ja õppejõudude puhul (vaid lasteaiaõpetajad teevad seda umbes sama vähe)(vt Kelli jt, 2022). Intervjuude käigus ei toodud nende materjalide kasutamise kohta ühtegi näidet.

Joonis 8. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud hariduslikel eesmärkidel loodud materjale (õpikud, töövihikud jmt), millele on mul endal ligipääs olemas (nt asutuse metoodilises kabinetis), aga millele minu haridusprogrammis osalejad ligipääsu ei oma (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse). Jagan hariduslikel eesmärkidel loodud õppematerjalide koopiaid (paberil või digitaalselt) haridusprogrammis osalejatega kodus tutvumiseks (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

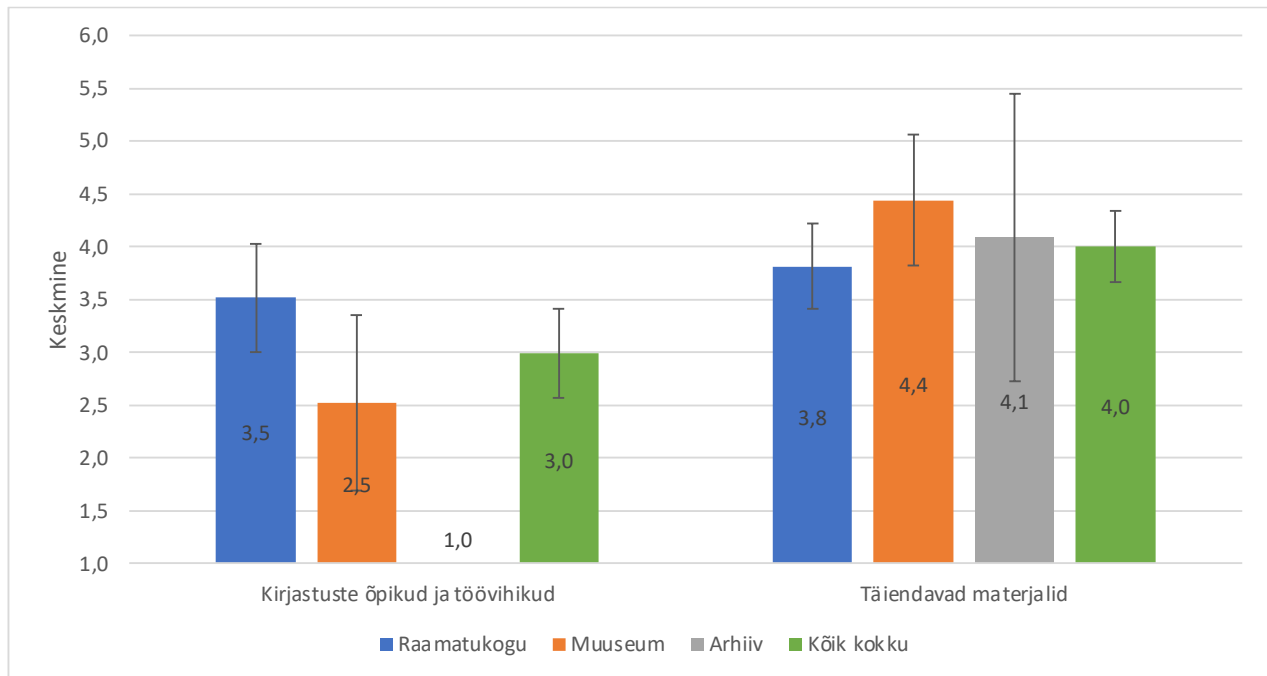
Muid materjale kopeeritakse kultuuripärandiasutustes veidi enam kui spetsiaalselt hariduslikel eesmärkidel koostatud materjale, kuid statistiliselt olulisi erinevusi siinkohal ei ilmnenud (vt joonis 9 võrdlevalt joonisega 8). Nende materjalide kopeerimise määr on kultuuripärandiasutustes sarnane sellega, mis iseloomustab õpetajaid ja õppejõude (vt Kelli jt, 2022).

Joonis 9. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud ka materjale, mis ei ole spetsiaalselt loodud ainult õppetöö läbiviimiseks (muusikat, raamatuid, filme jmt)(nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

Intervjuudest ilmnes, et enamasti kasutatakse haridusprogrammidel oma kultuuripärandiasutuse materjale või nendest koopiaid.

Arhiivid eristuvad väga selgelt teistest selle poolest, et nendes ei kasutata üldse kirjastuste trükitud õpikuid ja töövihikuid (vt joonis 10). Raamatukogud kasutavad neid muuseumitest veidi enam, kuid vastanute vahelist suurt varieeruvust arvestades ei ole keskmises õpikute ja töövihikute kasutamises statistiliselt olulist erinevust. Sarnaselt õpetajatele ja õppejõududele (vt Kelli jt, 2022) kasutatakse ka kultuuripärandiasutustes mõnevõrra enam omaalgatuslikult täiendavaid materjale, need on intervjuude põhjal kõige sagedamini spetsiaalselt haridusprogrammide jaoks loodud esitlused või töölehed. Selle osas ei ole statistiliselt olulist erinevust raamatukogude, muuseumide ja arhiivide vahel. Kokkuvõttes kasutatakse neid täiendavaid materjale kultuuripärandiasutustes siiski mõnevõrra vähem kui seda tehakse õpetajate ja õppejõudude poolt (vt Kelli jt, 2022).

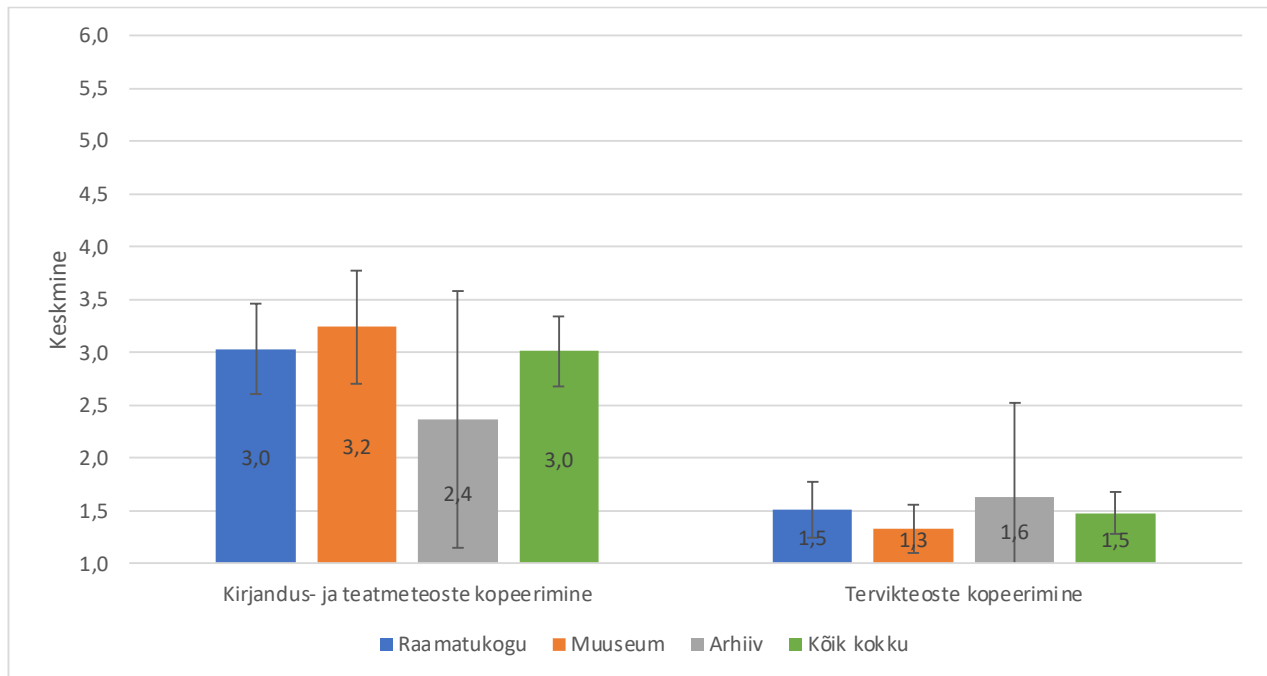

Joonis 10. Haridusprogrammi läbiviimisel kasutan põhiliselt kirjastuste trükitud õpikuid ja töövihikuid (mitte nende koopiaid)(1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Haridusprogrammi läbiviimisel kasutan lisaks kultuuripärandiasutuse soetatud õppematerjalidele (sh õpikud, elektroonilistes õpikeskkondades olevad materjalid) omaalgatuslikult täiendavaid materjale (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga palju).

3.1.2 Teosed

Kirjandus- ja teatmetoeste kopeerimist esineb raamatukogudes ja muuseumides veidi enam kui arhiivides, kuid arhiivide töötajate vastustes on suur varieeruvus ja ükski uuritud rühm ei erine teistest statistiliselt oluliselt (vt joonis 11). Teiste rühmade vahel statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud. Samas kopeeritakse neid teoseid sarnaselt õpetajate ja õppejõududega väga harva tervikteostena (vt Kelli jt, 2022).

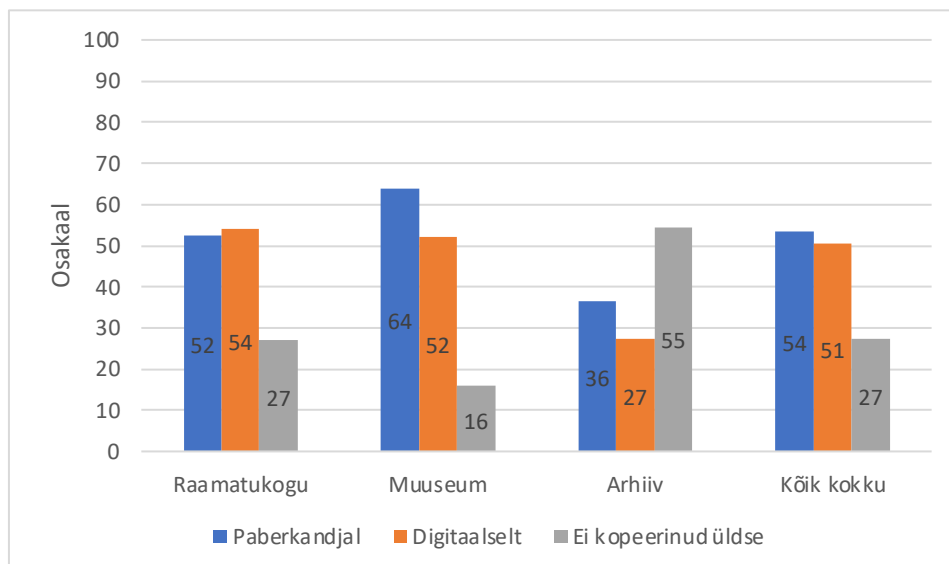

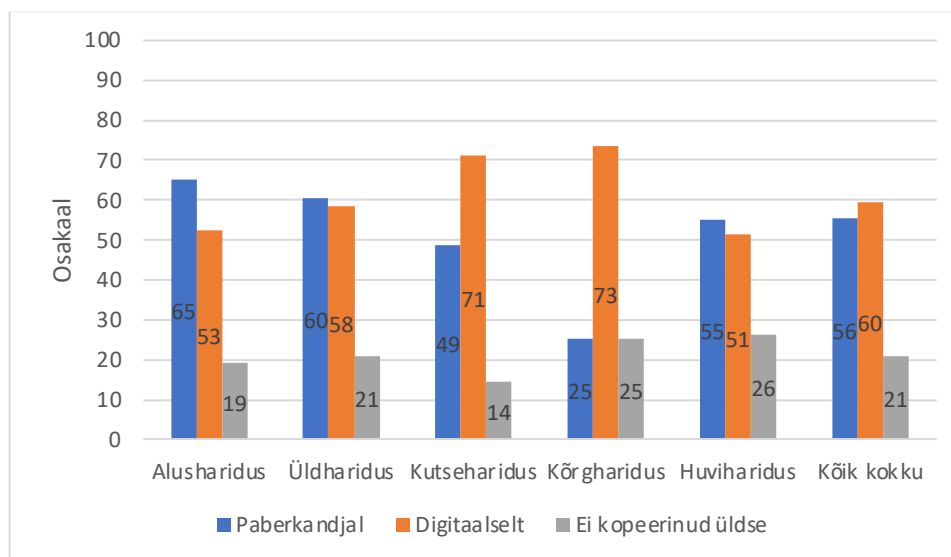

Joonis 11. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud kirjandus- ja teatmeteoseid jm kirjalikke teoseid (nt raamatud, artiklid, joonistused, illustratsioonid, skeemid)(nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse). Kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimisel olen kopeerinud tervikteose ning ei piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed, illustratsioonid, skeemid)(nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

Teistest kultuuripärandiasutusest eristusid kirjandusteoste kasutamisel raamatukogud. Üks raamatukogutöötaja selgitas, et „raamatukogutundides, tegelikult me kasutame enda kogust teoseid, nii et see läheb ka sinna kogu tutvustamise alla, mida raamatukogud nagu tohivad teha“.

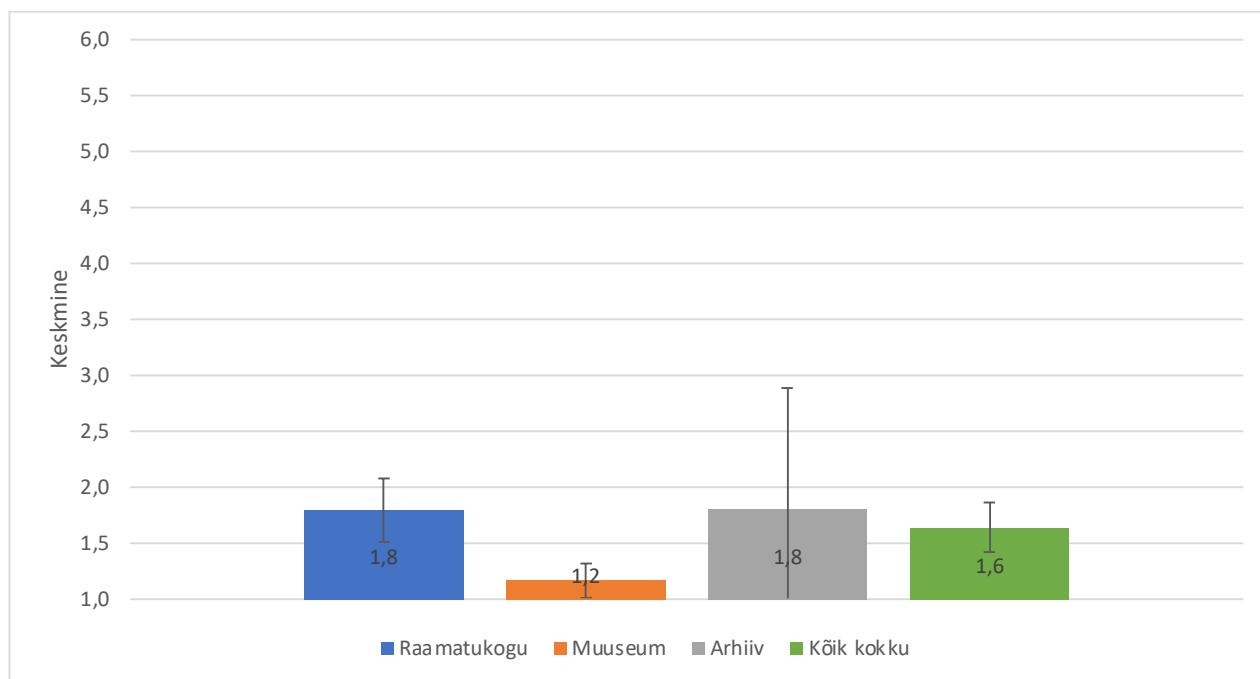
Kirjandus- ja teatmeteoseid kopeeritakse kultuuripärandiasutustes suhteliselt võrdselt nii paberandjal kui ka digitaalselt. Üldine kopeerimisviiside levimus on sarnane õpetajate ja õppejõudude praktikatele (vt joonis 12 ja Kelli jt, 2022)).

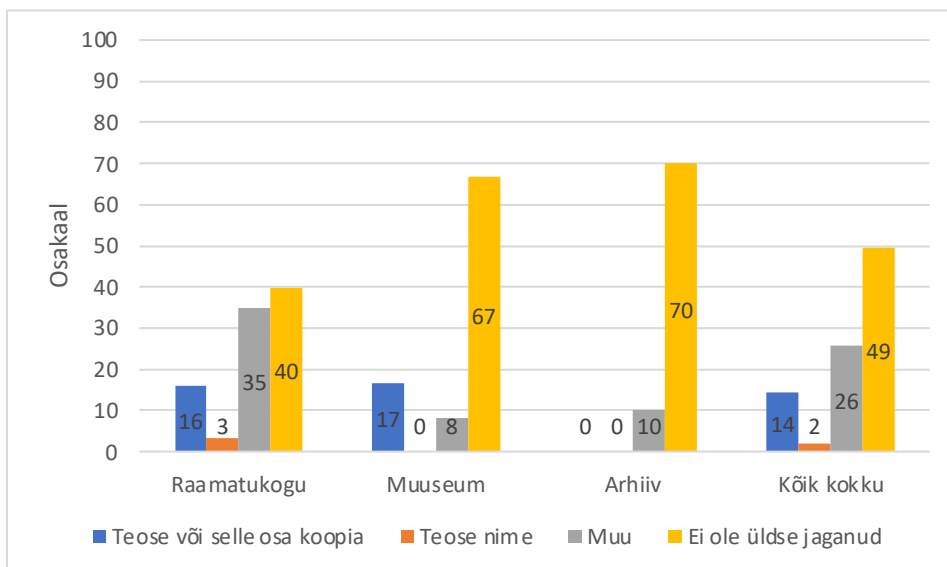
Joonis 12. Millistes formaatides materjali kopeerisite (märkige kõik sobivad): a) paber kandjal, b) digitaalselt (kirjaliku materjali skaneerimine, digitaalse faili alla- või üleslaadimine internetist, mälupulgal oleva faili jagamine õppijaga), c) ei kopeerinud üldse?

Haridusprogrammides osalejatega jagatakse neid koopiaid suhteliselt harva (vt joonis 13), raamatukogudes ja arhiivides veidi enam, kuigi need erinevused ei ole statistiliselt olulised. Kultuuripärandiasutuste praktikad kirjandus- ja teatmeteoste koopiade jagamisel ei erine märkimisväärselt ka õpetajate ja õppejõudude omadest (vt Kelli jt, 2022), pigem jagatakse kultuuripärandiasutustes materjale isegi veidi vähem.

Joonis 13. Kirjandus- ja teatmeteoste koopiaid olen jaganud haridusprogrammis osalejatega kodus tutvumiseks (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Kui kirjandus- ja teatmeteoseid haridusprogrammides osalejatega jagatakse, siis tehakse seda kultuuripärandiasutustes suhteliselt harva teose või selle osa koopiast jagades ja peaaegu mitte kunagi teose nime jagades. Sarnased tulemused ilmnest ka intervjuudest. Toodi välja, et koopiaid jagatakse pigem harva. Viimase poolest erinevad kultuuripärandiasutuste haridusprogrammide läbiviijad õpetajatest ja õppejõududest (vt Kelli jt, 2022). Samas on kultuuripärandiasutustes mõnevõrra suurem osakaal muudel jagamisviisidel ning ka vastustel, mille kohaselt kirjandus- ja teatmeteoseid üldse ei jagata (vt joonis 14).

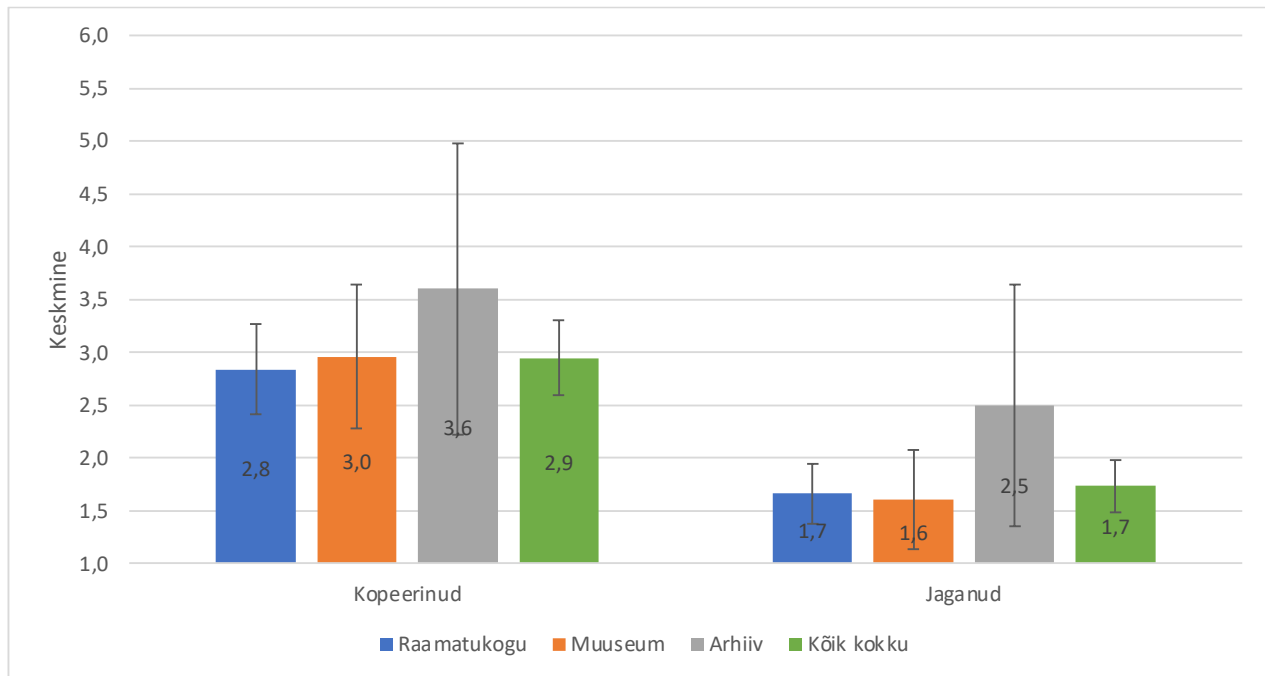

Joonis 14. Kirjandus- ja teatmeteoste jagamisel haridusprogrammis osalejatele olen enamasti teinud neile enamasti kättesaadavaks: 1 = teose või selle osa koopia, 2 = teose nime ning õppijad tutvuvad sellega iseseisvalt, 3 = muu, 4 = ei ole üldse jaganud.

Muudel viisidel jagamist avasid vabavastusena 8 vastajat. Seejuures nimetati järgmisi jagamisviise: me õpetame digipädevust ja "materjal" on sel puhul tegelikud võrgukeskkonnad ja programmid, otseselt teoseid ei kasutagi; väljavõtted või osa teosest ning suunised ülejäänuga iseseisvalt tutvumiseks; avalike veebilehtede info; vaadatud on kohapeal raamatuid; minu enda loodud õppekava ja õppematerjalide põhjal, mis on tõendus põhine ja korrektselt viidatud, peamiselt ei jaga materjale vaid viin läbi kaasavaid programme, kus õppija ise loob tähendused; repona; kultuuripärandi veebikeskkonna loomise kaudu; ettekanne koos slaidiprogrammiga asutuse kodulehel järeldaav.

3.1.3 Fotod

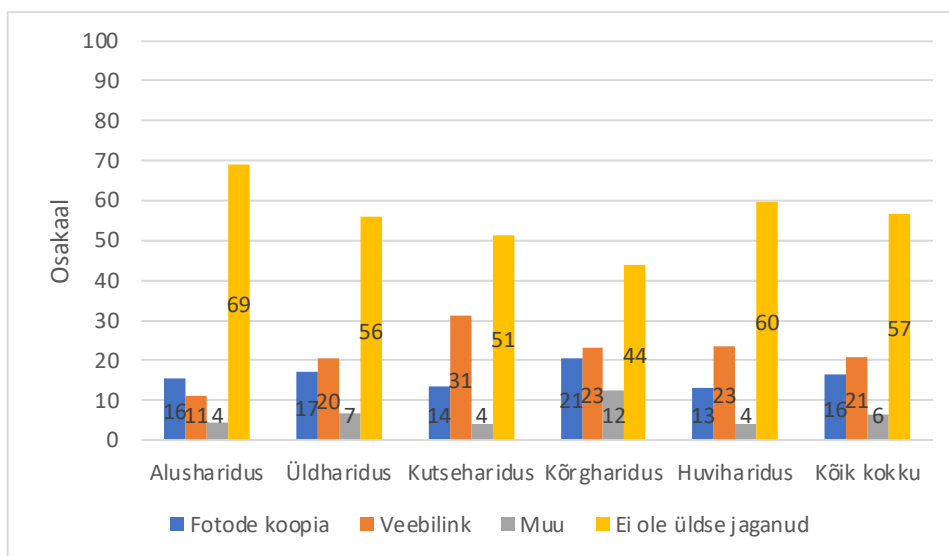
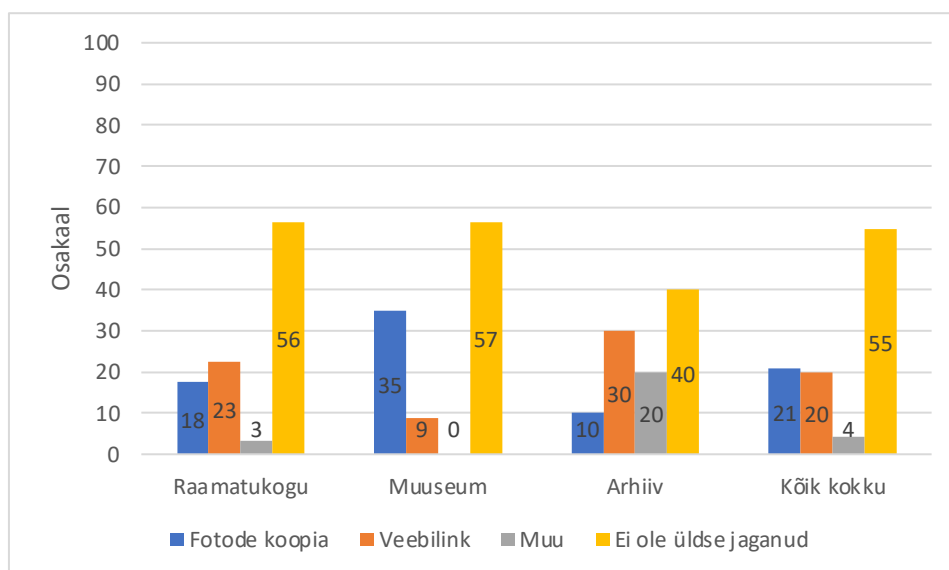
Fotode kopeerimist esineb kultuuripärandiasutuste haridusprogrammide läbiviijate praktikas veidi enam kui õpetajate ja õppejõudude seas (vt Kelli jt, 2022). Raamatukogude, muuseumite ja arhiivide võrdluses ei ole statistiliselt olulisi erinevusi (vt joonis 15). Fotode jagamist esineb kultuuripärandiasutuste haridusprogrammides sarnaselt õpetajate ja õppejõududega (vt Kelli jt, 2022) suhteliselt harva ja siingi ei ole võrreldud rühmades statistiliselt olulisi erinevusi.

Joonis 15. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud teiste isikute fotosid ükskõik kas paberil või digitaalselt (võivad olla nii üksikuna kui ka nt esitluses)(1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Fotode koopiaid olen jaganud haridusprogrammis osalejatega ning ei ole piirdunud nende näitamisega (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Fotode kasutamise näiteid erinevate teemade illustreerimise eesmärgil toodi intervjuudes enam välja arhiivide ja muuseumite esindajate poolt. Näiteks tõi üks muuseumitöötaja intervjuus välja: „valdavalt kasutan siis fotosid meie museaalidest, need fotod on tihti meie enda tehtud, need on meie enda skaneeringud. Kasutan mingit koopiat mõnest dokumendist, mis on meie muuseumile annetatud ... meie muuseum on hästi isikulugudepõhine, mis tähendab, et me töötame inimestega ja siis ma tahan nende juurde alati fotot panna nende loo juurde, et õpilane näeks, kes see Ants on”. Sarnaselt selgitas üks arhiivitöötaja: „me reeglina kas siis tutvustame oma kogusid või näitlikustame tõesti konkreetselt kas siis läbi oma andmebaasi või siis sõna otseses mõttes toome hoidlast albumi välja ja vaatame siis seda, või mõned näited, mis on klaasnegatiiv ja kuulsate fotograafide taiesed...”.

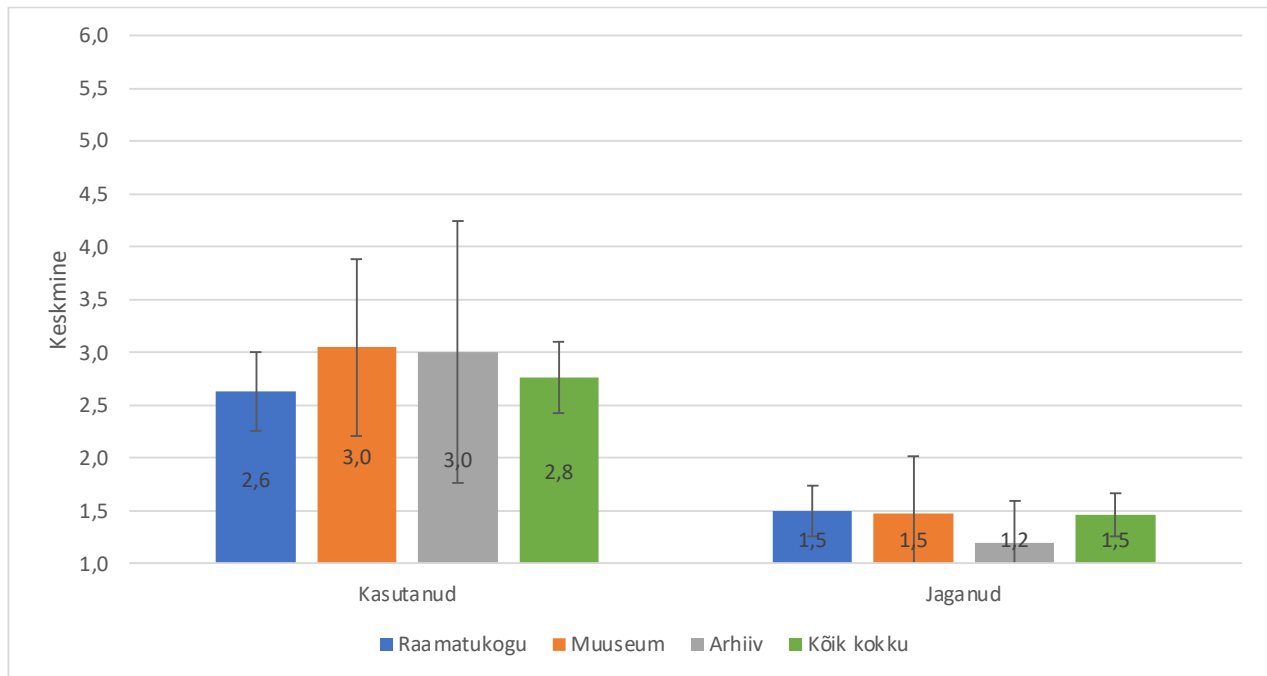
Fotode haridusprogrammis osalejatega jagamise viis oleneb veidi kultuuripärandiasutuse tüübist. Raamatukogudes on enam-vähem võrdselt levinud koopiade ja veebilinkide jagamine, kuid muuseumides on selgelt ülekaalus koopiade ning arhiivides veebilinkide jagamine (vt joonis 16).

Joonis 16. Fotode jagamisel haridusprogrammis osalejatega olen teinud neile enamasti kättesaadavaks: 1 = fotode koopia (paberil või digitaalselt), 2 = veebilinki fotole, 3 = muu, 4 = ei ole üldse jaganud.

Muudel viisidel jagamist töid välja neli vastajat, kellest kolm ka avasid jagamise viisi: andmeallika jagamine; veebikeskkonna kaudu jagamine; slaidiprogramm asutuse kodulehel järelevaadatav.

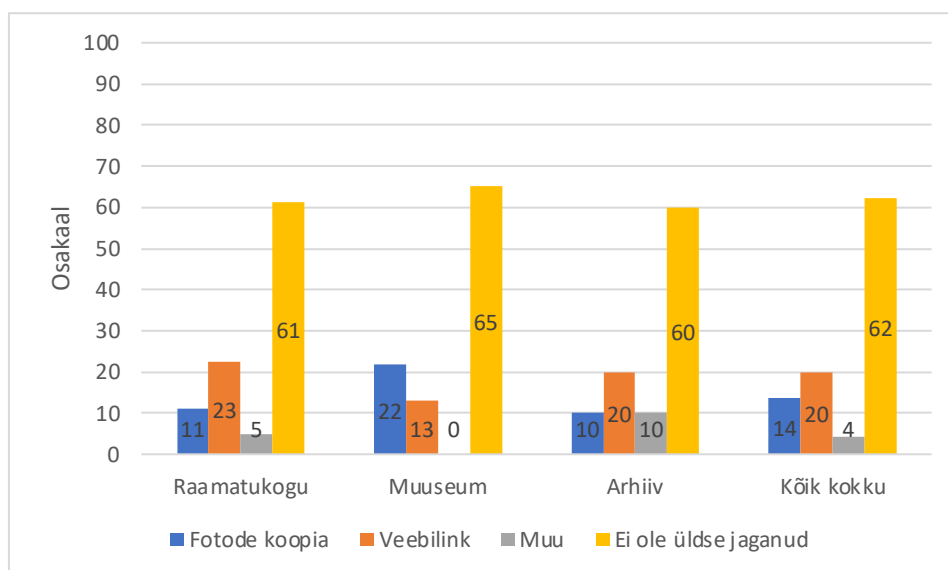
Suhteliselt sarnane on erinevates kultuuripärandiasutustes kunstiteostest tehtud fotode kasutamine. Ükski rühm ei erine teistest statistiliselt olulisel määral (vt joonis 17). Selliste fotode jagamist tuleb aga väga harva ette. Samas on nende kahe tunnuse osas nii muuseumitest kui ka arhiivides vastuste varieeruvus suhteliselt suur. Statistiliselt olulisi erinevusi õpetajate ja õppejõududega (vt Kelli jt, 2022) nende tunnuste osas ei esine.

Joonis 17. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kasutanud kunstiteoste (nt maalikunstiteoste, graafikateoste, skulptuuride) nii enda kui ka teiste tehtud fotosid (fotod võivad olla nii üksikuna kui ka nt esitluses)(1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Kunstiteoste fotode koopiaid olen jaganud haridusprogrammis osalejatega kodus tutvumiseks (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Kunstiteoste fotode kasutamise näiteid väga sageli välja ei toodud, erandiks oli kunstivaldkonnaga seotud kultuuripärandiasutus, kes neid oma haridusprogrammides kasutab. Samas tõi selle asutuse töötaja täiendavalt välja, et *“on üldiselt hästi keeruliseks ka tehtud selline teoste kasutamine koolide poolt illustratiivse materjalina. Nii et Eesti kunsti reprod ... mis on avalikult olemas, et ma arvan, et õpetajal teha esitus, et rääkida mõne kunstniku elust, see on absoluutne nuhtlus. Parimat sõna ei ole paratamatult, sest et nad on kas nõrgas resolutsioonis ja siis, kui sa näitad, nad on udused... See on kõik seotud autoriõigusega”*.

Kui haridusprogrammides kunstiteoste fotosid üldse jagatakse, siis raamatukogudes ja arhiivides tehakse seda peamiselt veebilinkide näol ning muuseumites on pigem eelistatud fotode koopiade jagamine (vt joonis 18). Üldiselt on nii fotode koopiade kui ka veebilinkide jagamine kultuuripärandiasutuste haridusprogrammide läbivijate seas veidi enam levinud kui õpetajate ja õppejõudude hulgas (vt Kelli jt, 2022).

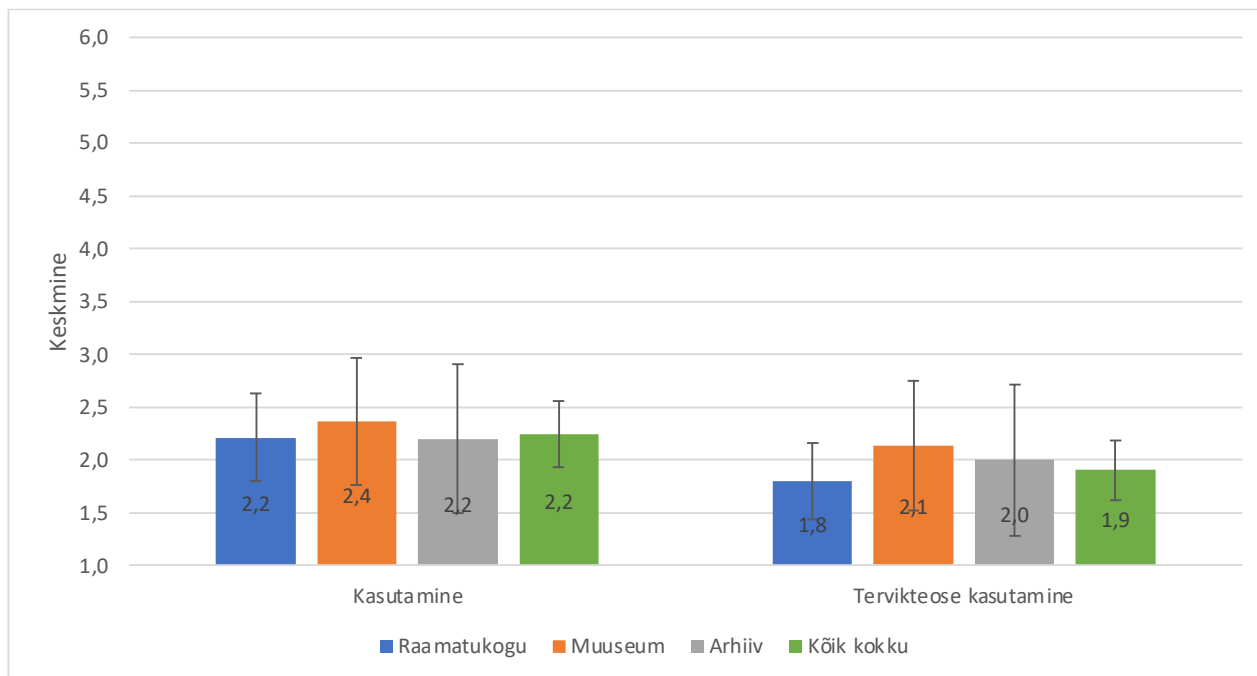

Joonis 18. Kunstiteoste fotode jagamisel haridusprogrammis osalejatega olen teinud neile enamasti kättesaadavaks: 1 = fotode koopia (paberi või digitaalselt), 2 = veebilinki fotole, 3 = muu, 4 = ei ole üldse jaganud.

Muudel viisidel jagamist töid välja 4 vastajat. Seejuures kirjeldati järgmisi jagamisviise: näitusel jagamine; andmeallika jagamine; slaidiprogramm asutuse kodulehel järelevaadatav. Üks vastaja selgitas pikemalt: „Esitlustes olen vahel fotosid jms kasutanud ja erialaühendused on vahel esitlust soovinud; ei saa välistada, et fotole oli jäänud mõni kunstiteos, maal, skulptuur vms; täna ma fotosid üldjuhul ei kasuta enam esitlustes, aga välistada muidugi ei saa, fotod muudavad esitlust elavamaks. Meil on raamatukogude seintel nt deponeeritud maalid jms, ja ikka on vahel piltidele need ka jäänud. Aga kunagi olin kindlasti julgem kui täna, mil olen autori ja erinevate ühingute õigustest teadlikum.“

3.1.4 Muusikateosed

Muusikateoseid kasutatakse kultuuripärandiasutustes suhteliselt harva, mis on sarnane üldhariduskoolidele, kutsekoolidele ja kõrgkoolidele (vt joonis 19 ja Kelli jt, 2022). Raamatukogude, muuseumite ja arhiivide vahel ei ole siinkohal ka statistiliselt olulisi erinevusi.

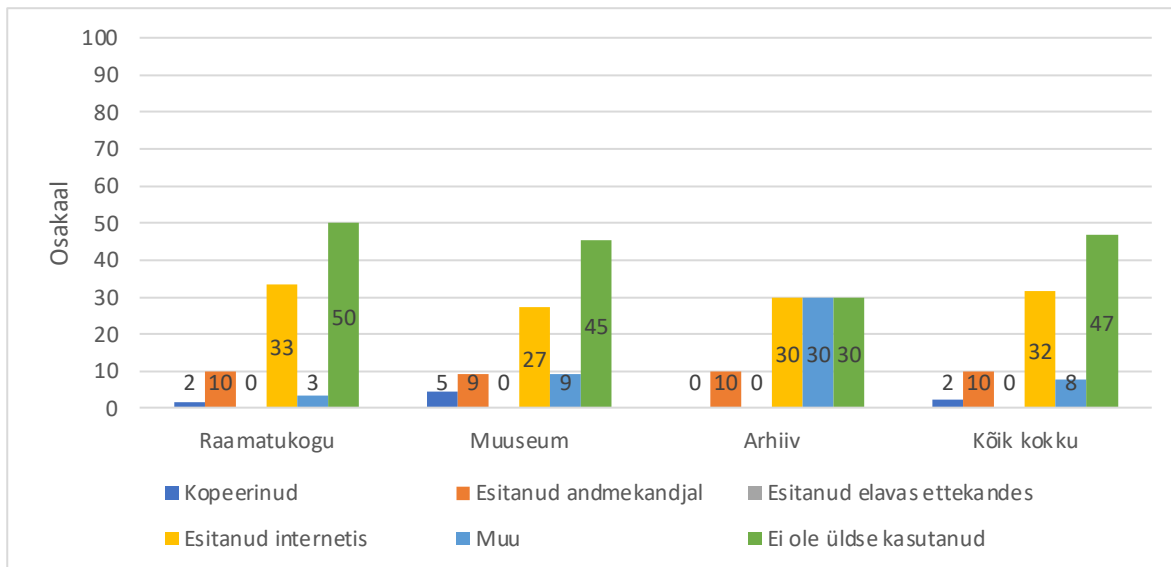

Joonis 19. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kasutanud muusikateoseid (nt laulusõnad, sõnadega või ilma sõnadeta muusika salvestis, muusikavideo)(1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Muusikateose kasutamisel olen kasutanud tervikteost ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt osa muusikateosest)(1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Muusikateoste kasutamist haridusprogrammides kirjeldas intervjuus raamatukogu töötaja. Ta tõi välja: „meie raamatukogul on muusika- ja filmisaal ja me korraldame ka muusikalisi raamatukogutunde ja seal me laseme tegelikult ka helikatkendeid. Muusikalised raamatukogutunnid on suuresti ongi tegelikult suunatud koolidele, lasteaedadele ehk siis haridusasutustele“. Muuseumitöötaja täiendas, et tema ei ole kunagi haridusprogrammides muusikat kasutanud, kuid selgitas, et „meil on siis audiogiid ja selles audiogiidis on erinevaid arhiivimaterjale kasutatud, millele on küsitud litsentsi näitusel audiogiidi kasutamise juures. Ja siis ma olen lasknud õpilastel seda audiogiidi nagu kõva häälega, et nad saavad siis kuulata seda mingit kelleltki mälestuse katkendit, seal kuskil oli ka mingi väike viisijupp“. Arhiivitöötaja kinnitas samuti, et muusikat kasutatakse tema arhiivitundides vähe: “mina panen vahest kui meil on see Eesti riigivappide sümbolite tund, panen hümni mängima kuskil”.

Kui muusikateoseid haridusprogrammides kasutatakse, siis kõige sagedamini tehakse seda kõigis erinevates kultuuripärandiasutustes internetis olevat muusikateost seda kopeerimata esitades (vt joonis 20). Muid ankeedis välja toodud kasutusviise esineb väga harva, veidi enam andmekandjal esitamist.

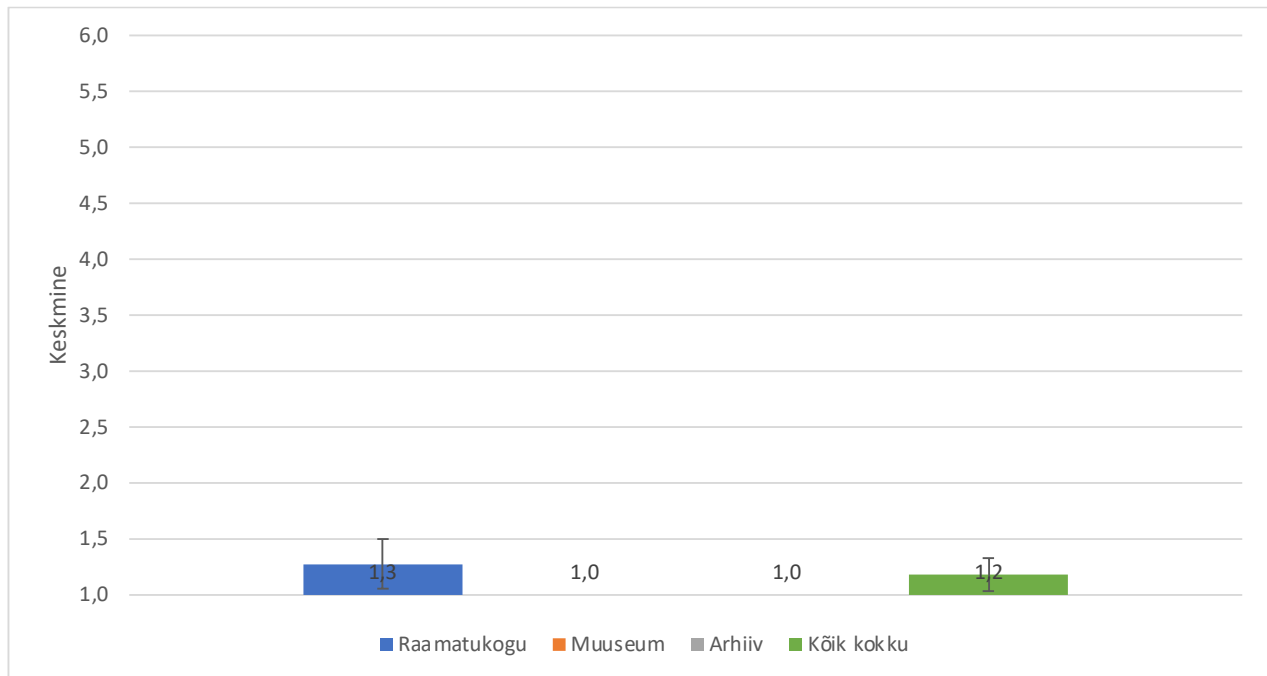

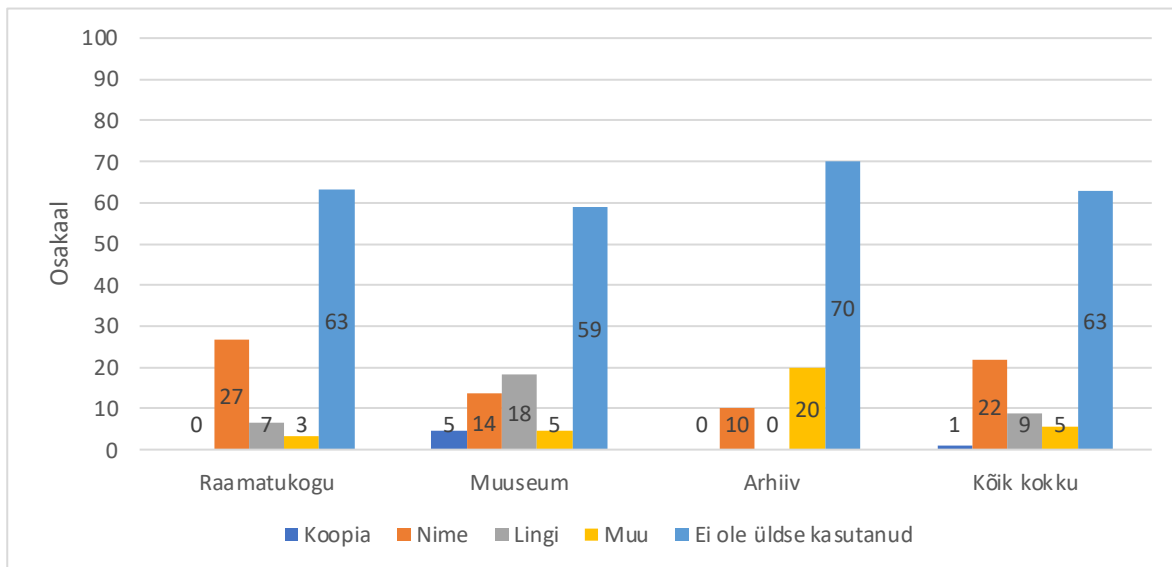
Joonis 20. Muusikateose kasutamisel haridusprogrammis olen enamasti: 1 = kopeerinud muusikateose, mida haridusprogrammis esitan, 2 = esitanud haridusprogrammis füüsilisel andmekandjal (nt CD, DVD, Blu-ray plaat) olevat muusikateost, 3 = esitanud muusikateost ise elavas ettekandes, 4 = esitanud haridusprogrammis osalejatele internetis olevat muusikateost ilma sellest koopiat tegemata (nt Youtube või Spotify keskkonnas oleva muusika esitamine tunnis), 5 = muu, 6 = ei ole üldse kasutanud.

Muudel viisidel jagamist töid välja seitse vastajat. Seejuures tehti järgmisi täpsustusi: b, c ja d; olen nii kopeerinud näitusel kuulamiseks teosed plaadile, esitanud veebilinkidelt laule tunnis kuulamiseks, esitanud cd-plaadilt tunnis kuulamiseks ja ka laulnud ise ja palunud osalejatel kaasa laulda; noot on sisse mängitud tellimustööna; variandid B ja D võrdselt; arhiivi andmebaasis olevad; RA andmebaasist MEEDIAATEEK; veebiplatvormi kaudu.

Kodus kuulamiseks kultuuripärandi asutuste haridusprogrammide läbiviijad muusikateoseid praktiliselt üldse ei jaga – seda ei ole teinud ükski uuringus osalenud muuseumide ja arhiivide töötaja ja on teinud vaid seitse selle küsimuse vastanud 59st raamatukogu töötajast (vt joonis 21). Samas tuleb välja, et vastajad pole seda küsimust päris mõistnud, sest enam kui seitse vastajat on hinnanud viisi, kuidas nad muusikateoste jagamisel need haridusprogrammides osalejatele kättesaadavaks teevad – neid on koguni 34 ja kõige sagedamini jagatakse nimesid, harvem linke (vt joonis 22).

Joonis 21. Muusikateoseid (helisalvestisi) olen jaganud õppijatega kodus kuulamiseks (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

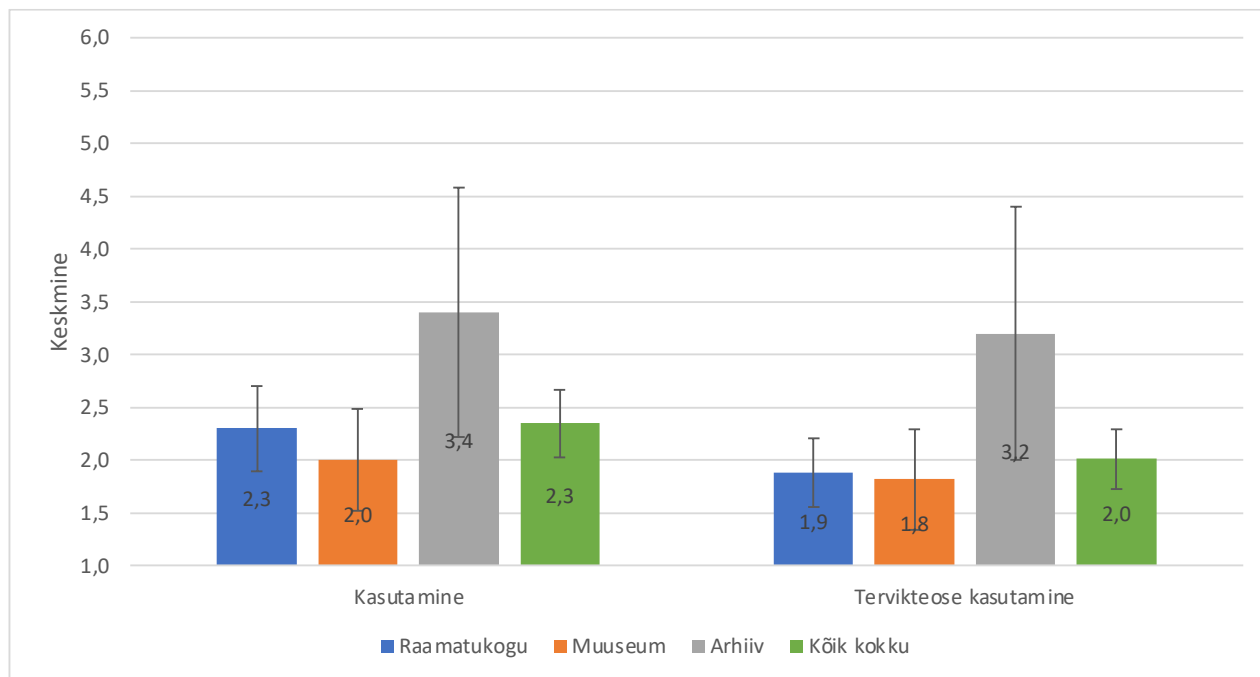

Joonis 22. Muusikateoste jagamisel õppijatele olen teinud neile enamasti kättesaadavaks: 1 = muusikateose koopia, 2 = veebilingi muusikateosele (nt Youtube, Spotify jne keskkonnas), 3 = nimetanud muusikateose ning õppijad tutvuvad sellega iseseisvalt, 4 = muu, 5 = ei ole üldse jaganud.

Muudel viisidel jagamist töid välja viis vastajat, kes avasid seda järgmiselt: serveris, eraldi meediakataloogis; b ja/või suunanud laenutama või raamatukogu andmebaase kasutama; esitanud telefonist või makist; meediateek; ettekanne asutuse kodulehel järelevaadatav.

3.1.5 Audio-visuaalteosed

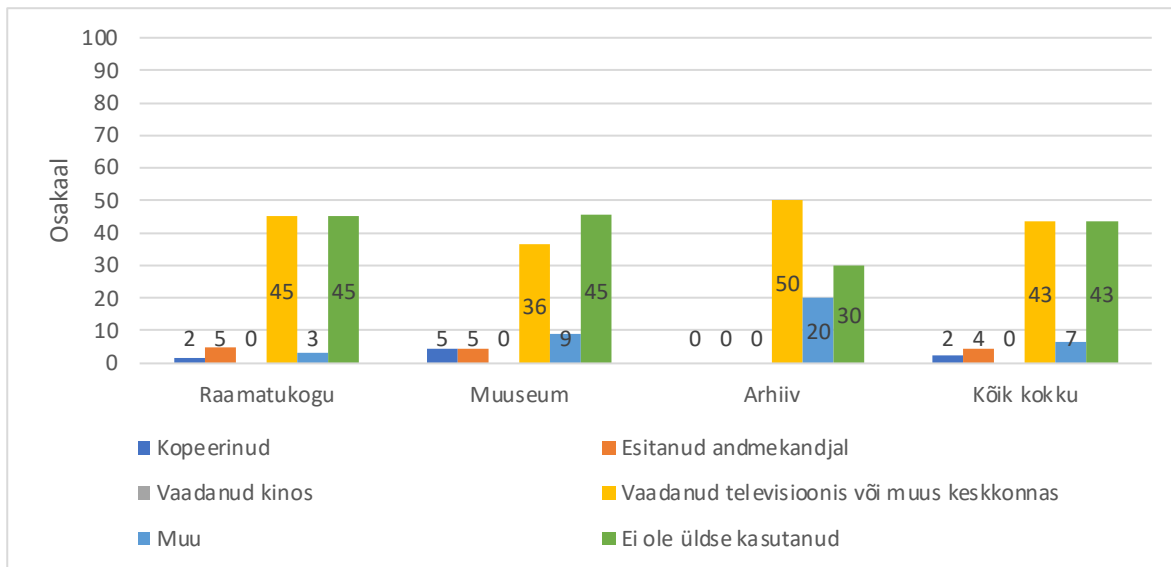
Audio-visuaalteoseid kasutakse kõige rohkem arhiivides, kuigi vastuste suure varieeruvuse tõttu ei ole selle vastajagrupi keskmine statistiliselt oluliselt erinev raamatukogude ja muuseumite haridusprogrammide läbiviijate omadest (vt joonis 23). Samasugune trend ilmnes ka tervikteoste kasutamise osas. Üldiselt ongi audio-visuaalteoste kasutamist kultuuripärandiasutustes vähem kui õpetajate praktikas ning nende kasutusmäär sarnaneb pigem kõrgkoolide õppejõudude praktikatele (vt Kelli jt, 2022).

Joonis 23. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kasutanud audiovisuaalteoseid (telefilm, videofilm, dokumentaalfilm)(1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Audiovisuaalteose kasutamisel olen kasutanud tervikteost ning ei piirdunud väljavõtetega (nt osa audiovisuaalteosest)(1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Ka intervjuude põhjal tuli välja, et sagedamini kasutatakse audiovisuaalseid materjale arhiivide haridusprogrammides. Arhiivi töötaja tõi välja: „meie mõnes mõttes täidame nagu nende (arhiivipedagogide) tellimust, et kui neil on midagi vaja a la filmiprogrammi või mingit fotojada kokku panna või nagu ma ütlesin, kui nad ongi meie majas, siis jah, ka kui käivad näiteks koolidest samamoodi õppegrupid, on neil ka erinevad tahtmised, et kes tahab näiteid seal propagandast või keda huvitab konkreetselt mingisugune operaator, kas Andres Sööt või mis iganes. Et siis selles mõttes meil on lihtne, et me tõesti omas majas näitame, et meil on digiteeritud. Aga tõesti, kui te räägite nüüd koolidest ja õpetajatest, siis vot see on see koht, et nemad kasutavad seda, mis meie oleme avalikult andmebaasi pannud. Nii et nad saavad otse läbi meie andmebaasi siis näitlikustada”.

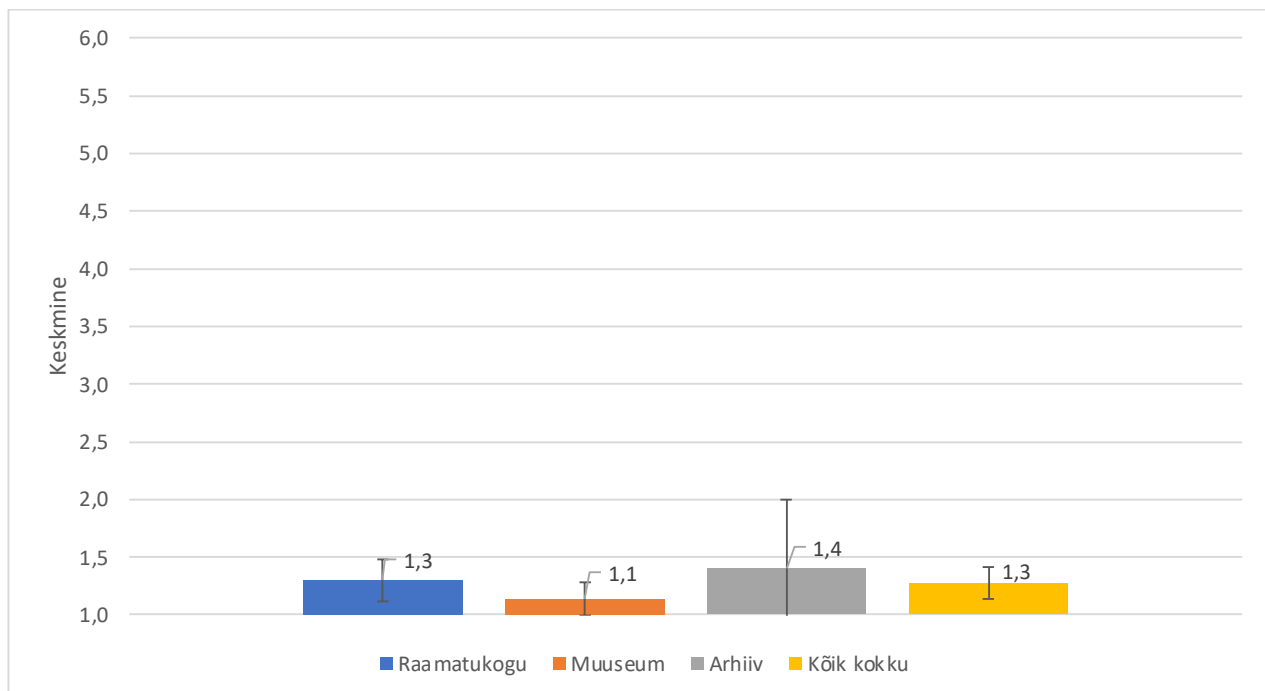
Kui audiovisuaalteoseid kasutatakse, siis vaadatakse neid enamasti haridusprogrammis osalejatega koos televisioonis, Youtube's, Vimeo või voogedastuskeskkonnas (vt joonis 24).

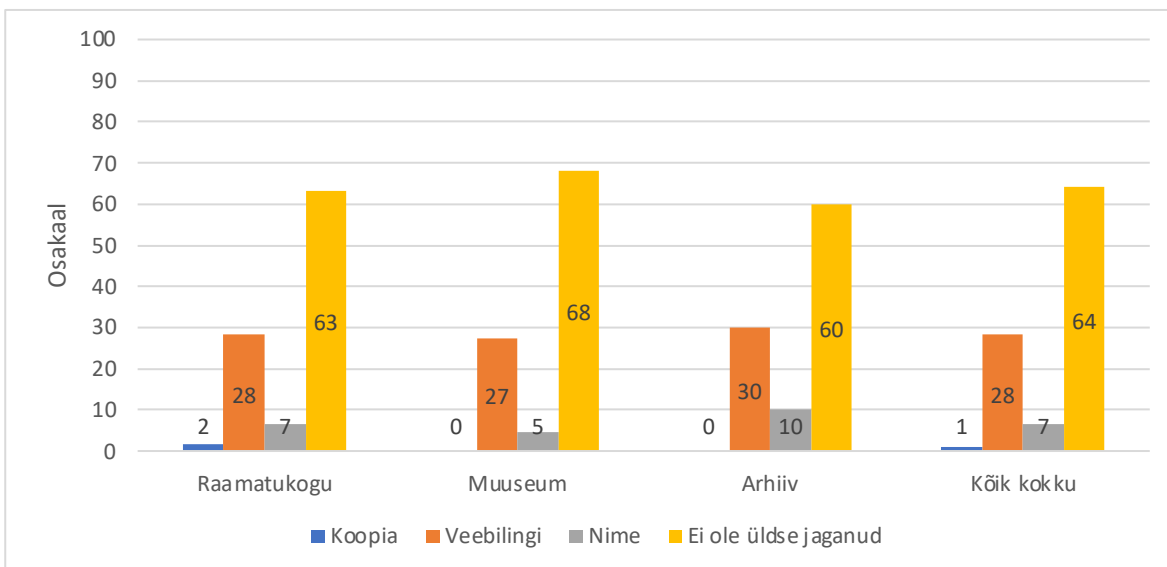
Joonis 24. Audiovisuaalteose kasutamisel õppetöös olen enamasti: 1 = kopeerinud audiovisuaalteose, 2 = esitanud haridusprogrammis osalejatele füüsilisel andmekandjal (nt CD, DVD, Blu-ray plaat) olevat audiovisuaalteost, 3 = vaadanud seda haridusprogrammis osalejatega koos kinos, 4 = vaadanud seda haridusprogrammis osalejatega koos televisioonis, Youtube, Vimeo või voogedastuskeskkonnas, 5 = muu, 6 = ei ole üldse kasutanud.

Muudel viisidel jagamist töid välja kuus vastajat. Seejuures nimetati järgmisi jagamisviise: serveris, eraldi meediakataloogis; b ja/või suunanud laenutama või raamatukogu andmebaase kasutama; esitanud telefonist või makist; meediateek; ettekanne asutuse kodulehel järelevaadav.

Haridusprogrammides osalejatele kodus vaatamiseks jagavad nende programmide läbiviijad audiovisuaalteoseid väga harva (vt joonis 25). Nende jagamiseks tehakse osalejatele kättesaadavaks enamasti veebilink ja muid jagamise viise kasutatakse väga harva (vt joonis 26).

Joonis 25. Audiovisuaalteoseid olen jaganud õppijatele kodus vaatamiseks (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Joonis 26. Audiovisuaalteoste jagamisel haridusprogrammis osalejatele olen enamasti teinud neile kättesaadavaks: 1 = audiovisuaalteose koopia, 2 = veebilingi audiovisuaalteosele (nt Youtube keskkonnas), 3 = nimetanud audiovisuaalteose ning haridusprogrammis osalejad tutvuvad sellega ise, 4 = ei ole üldse jaganud.

3.2 Koolitus kultuuripärandi valdkonna töötajatele

Projekti käigus valmistati ette ja viidi kultuuripärandi asutuste töötajatele läbi ka online-koolitus (vt kirjeldust lisas 3), kus osales 157 inimest. Koolitusel andis professor Aleksei Kelli ülevaate autoriõiguse põhimõistetest õppeprotsessis rõhuasetusega kultuuripärandiasutustel ning vastas jooksvalt osalejate esitatud küsimustele.

4 Kokkuvõte

Uuringu ankeetküsitluse täitis (arvesse võeti kõigi vastanute tulemused, kes olid vastanud vähemalt ühele autoriõigust puudutavale küsimusele) kokku **105** vastajat. Vastajad jagunesid järgmiselt: **68** raamatukogudes, **25** muuseumides, **12** arhiivides haridusprogrammide läbiviijat.

Detailsemad vastused pärinevad aruande eelnevast osast, siinkohal tehakse üldine kokkuvõte autoriõiguse küsimustele antud vastustest, mida täiendatakse fookusgrupi intervjuudest ja õpetajatele suunatud autoriõiguse koolitusest saadud sisendiga.

Autoriõiguse üldküsimused seonduvad autoriõiguse alase kompetentsi ja kopeerimise mahu ja vormiga (paberil ja digitaalselt).

Küsitlusele vastajad hindasid oma teadmisi autoriõiguse valdkonnas keskmiseks. Hilisema autoriõiguse koolituse ja intervjuude käigus ilmnis mõningane ebakindlus ning vajadus täiendava koolituse ja juhendmaterjalide järele. Lisaks õppematerjalidele on teadlikkust vaja tõsta ka läbi temaatiliste koolituste.

Uuringuga tuvastati, et kopeeritakse nii paberkandjal, kui ka digitaalselt. Digitaalselt tehakse seda veidi rohkem. Paberkandjal materjalide kasutamine oleneb veidi kultuuripärandiasutusest (vt joonis 3). Kõige enam kasutatakse neid muuseumites ja enam-vähem sama palju ka raamatukogudes (ei ole statistiliselt olulist erinevust). Neist harvem kasutatakse pabermaterjale arhiivides. Kokkuvõttes ei erine nende kasutamine kultuuripärandiasutustes ja haridusasutustes statistiliselt olulisel määral.

Hariduserandi rakendamise seisukohalt on oluliseks küsimuseks info kopeerimise ulatuse kohta. Kui materjale kopeeritakse, siis väga harva tehakse koopiaid terviktest, erandiks on vaid arhiivid, kus on siiski vastanute hinnangute põhjal suhteliselt suur varieeruvus.

Muid materjale kopeeritakse kultuuripärandiasutustes veidi enam kui spetsiaalselt hariduslikel eesmärkidel koostatud materjale, kuid statistiliselt olulisi erinevusi siinkohal ei ilmnenu.

Kirjandus- ja teatmetoeste kopeerimist esineb raamatukogudes ja muuseumides veidi enam kui arhiivides, kuid arhiivide töötajate vastustes on suur varieeruvus ja ükski uuritud rühm ei erine teistest statistiliselt oluliselt.

Fotode kopeerimist esineb kultuuripärandiasutuste haridusprogrammide läbiviijate praktikas veidi enam kui õpetajate ja õppejõudude seas (vt Kelli jt, 2022). Raamatukogude, muuseumite ja arhiivide võrdluses ei ole statistiliselt olulisi erinevusi. Fotode jagamist esineb kultuuripärandiasutuste haridusprogrammides sarnaselt õpetajate ja õppejõududega

Muusikateoseid kasutatakse kultuuripärandiasutustes suhteliselt harva, mis on sarnane üldhariduskoolidele, kutsekoolidele ja kõrgkoolidele.

Audio-visuaalteoseid kasutatakse kõige rohkem arhiivides, kuigi vastuste suure varieeruvuse tõttu ei ole selle vastajagrupi keskmine statistiliselt oluliselt erinev raamatukogude ja muuseumite haridusprogrammide läbiviijate omadest.

Tuginedes küsitluse ja intervjuude andmetele võib järeldada, et üldiselt on kultuuripärandiasutuste poolne hariduserandile tuginemine kooskõlas autoriõiguse seadusega. Lisaks tuleb võtta arvesse ka muid autoriõiguse erandeid, mis kultuuripärandiasutustele laienevad.

Lisa 1. Uuringu ankeet.

Uuringu ankeet

Justiitsministeeriumi ja Tartu Ülikooli uuring „Autoriõiguse hariduserandite kasutamise ulatus kultuuripärandiasutustes“.

Uuringu selgitus

Kultuuripärandiasutused (raamatukogud, muuseumid, arhiivid, filmi- või audiopärandi asutused) saavad oma haridusalases tegevuses tugineda autoriõiguse seadusest tulenevale hariduserandile. Hariduserandi kohaselt **võib kultuuripärandiasutus kasutada** (nt kopeerida, õppijatega jagada, esitada õppeprotsessis) autori **nõusolekuta ja tasuta** teoseid (nt raamatuid, muusika ja laulusõnu, filme, fotosid) ja kaasnevate õiguste objekte (nt laulu, muusika või muu teose esituse ja salvestuse) **illustreeriva materjalina õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus** (rohkem, kui pelgalt tsiteerimine) **ja tingimusel, et selline kasutamine ei taotle ärilisi eesmärke**. Edaspidi hõlmab teos ka kaasnevate õiguste objekti.

Uuringus ootame osalema kultuuripärandiasutustes **haridusprogramme läbi viinud töötajaid**.

Uuring ei puuduta:

- 1) Väga **vanu teoseid**, mis ei ole enam kaitstavad (teose autori surmast on möödunud 70 aastat).
- 2) Teoseid, mida kultuuripärandiasutus **kasutab** õppe-eesmärkidel **lepingu alusel** (nt litsentsilepingu) tasu eest või tasuta.
- 3) Piiratud ulatusega kasutust, mis tugineb **tsiteerimisele**. Teoste tsiteerimine ei tugine hariduserandile, vaid tsiteerimiserandile. Lihtsustatult öeldes erineb hariduserand tsiteerimiserandist selle poolest, et selle alusel on lubatud ulatuslikum materjali kasutamine.

Küsimused puudutavad eelmist 12 kuud, kui küsimusest ei tulene teisiti. Uuringu tulemus on üheks sisendiks Justiitsministeeriumile otsustamiseks, kuivõrd õppe-eesmärkidel kasutust on vaja õiguste omajatele (autorid, kirjastajad jne) kompenseerida.

Küsimustikule vastamine on anonüümne ja võtab aega umbes 10-15 minutit. Uuringu andmed lähevad üldistatud kujul Justiitsministeeriumile ning uuringu läbiviijad kasutavad neid teaduspublikatsioonides.

Küsimustikule vastajad saavad registreeruda Tartu Ülikooli korraldatud kultuuripärandiasutuste töötajatele suunatud autoriõiguse koolitusele. Koolitus on pühendatud kultuuripärandiasutuste autoriõiguse temaatikale.

Täiendavate küsimuste tekkimisel võite võtta ühendust uuringu autoritega.

Lugupidamisega

Intellektuaalse omandi õiguse professor Aleksei Kelli (aleksei.kelli@ut.ee)

Haridustehnoloogia professor Margus Pedaste (margus.pedaste@ut.ee)
Õpetajahariduse professor Äli Leijen (ali.leijen@ut.ee)

Olen nõus osalema uuringus ja vastama järgnevatele küsimustele [märkeruut - kui ei vali, siis edasi ei saa; kui valib, siis tulevad järgemööda plokkide küsimused]

Küsimustik [eraldi lehel uus osa]

Taustaküsimused

1. Peamine kultuuripärandiasutus, milles viin läbi haridusalast tegevust (sellest lähtuvalt vastake järgnevatele küsimustele): (1) raamatukogu, (2) muuseum, (3) arhiiv, (4) filmipärandi säilitamisega tegelev asutus, (5) audiopärandi säilitamisega tegelev asutus [ühe valikuga ülesande tüüp]
2. Mitu aastat olete olnud seotud haridusprogrammide läbiviimisega kultuuripärandiasutustes?
_____
3. Kellena Te töötate (mis ametis) kultuuripärandiasutuses? _____
4. Kui vana Te olete? _____
5. Sugu [valikuline] mees/naine

Autoriõiguslikud küsimused [eraldi lehel uus osa]

Üldküsimused

1. Kui heaks hindate enda teadmisi autoriõiguse teemal?

väga heaks 6 5 4 3 2 1 väga halvaks

2. Ma saan hästi aru erinevatest avatud litsentsidest (nt Creative Commons), mille alusel pakutakse materjale õppe-eesmärkidel kasutamiseks:

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

3. Haridusprogrammide läbiviimisel kasutan peamiselt paber kandjal olevaid õppematerjale (mitte digitaalseid)?

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

4. Palun mõelge viimasele kuule, kui haridusprogrammi läbi viisite. Millal see oli (kuu ja aasta)?

_____

5. Palun mõelge viimasele kuule, kui haridusprogrammi läbi viisite. Mitmest erinevast teosest (nt raamatust, õpikust, töövihikust, muusikapalast ja laulusõnadest, filmist, fotost, mängust) tegite osaliselt või tervikuna digitaalselt (nt kirjaliku materjali skaneerimine, digitaalse faili alla- või üleslaadimine internetist, mälu pulgal oleva faili jagamine õppijaga) või paber kandjal õppe-eesmärkidel koopia

mitte ühestki, 1-5, 6-10, 11-15, 16 või enamast

6. Palun mõelge viimasele kuule, kui haridusprogrammi läbi viisite. Õppetöö läbiviimiseks kopeerisin õppematerjali peamiselt paber kandjal (mitte digitaalselt)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

7. Palun mõelge viimasele kuule, kui haridusprogrammi läbi viisite. Õppetöö läbiviimiseks kopeerisin õppematerjali peamiselt digitaalselt

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

8. Võrrelduna viimase kuuga, kui haridusprogrammi läbi viisite, kopeerisite sellele eelneval aastal keskmiselt ühes kuus teoseid või teose osi

a) Pigem rohkem

b) Pigem vähem

c) Samas koguses

d) Ei oska vastata

9. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud harilikult **tervikteose (ükskõik, kas tegu on haridusliku või mitteharidusliku teosega;** nt terve raamatu, töövihiku, muusikapala) ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

10. **Hariduslikel eesmärkidel loodud materjale** (õpikud, töövihikud jmt) olen reeglina kopeerinud **tervikteosena** (terve raamatu, töövihiku) ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

11. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud hariduslikel eesmärkidel loodud materjale (õpikud, töövihikud jmt), millele **on mul** endal ligipääs olemas (nt asutuse metoodilises kabinetis), aga millele minu **haridusprogrammis osalejad ligipääsu ei oma**:

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

12. Jagan hariduslikel eesmärkidel loodud õppematerjalide koopiaid (paberil või digitaalselt) haridusprogrammis osalejatega kodus tutvumiseks

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

13. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud ka materjale, mis ei ole spetsiaalselt loodud ainult õppetöö läbiviimiseks (muusikat, raamatuid, filme jmt)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

Teoste kasutamine [eraldi lehel uus osa]

1. Haridusprogrammi läbiviimisel kasutan põhiliselt kirjustuste trükitud õpikuid ja töövihikuid (mitte nende koopiaid)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

2. Haridusprogrammi läbiviimisel kasutan lisaks kultuuripärandiasutuse soetatud õppematerjalidele (sh õpikud, elektroonilistes õpikeskkondades olevad materjalid) omaalgatuslikult täiendavaid materjale.

väga palju 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

Kirjandus- ja teatmeteosed

1. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud kirjandus- ja teatmeteoseid jm kirjalikke teoseid (nt raamatud, artiklid, joonistused, illustratsioonid, skeemid)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

2. Kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimisel olen kopeerinud tervikteose ning ei piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed, illustratsioonid, skeemid)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

3. Millistes formaatides materjali kopeerisite (märkige kõik sobivad):

- a) Paberandjal
- b) Digitaalses (kirjaliku materjali skaneerimine, digitaalse faili alla- või üleslaadimine internetist, mälupulgal oleva faili jagamine haridusprogrammis osalejatega)
- c) Ei kopeerinud üldse

4. Kirjandus- ja teatmeteoste koopiaid olen jaganud haridusprogrammis osalejatega kodus tutvumiseks

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

5. Kirjandus- ja teatmeteoste jagamisel haridusprogrammis osalejatele olen enamasti teinud neile kättesaadavaks:
- a) teose või selle osa koopia;
  - b) teose nime ning õppijad tutvuvad sellega iseseisvalt;
  - c) muul viisil: _____
  - d) ei ole üldse jaganud

Fotod

1. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kopeerinud teiste isikute fotosid ükskõik kas paberil või digitaalselt (võivad olla nii üksikuna kui ka nt esitluses)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

2. Fotode koopiaid olen jaganud haridusprogrammis osalejatega ning ei ole piirdunud nende näitamisega

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

3. Fotode jagamisel haridusprogrammis osalejatega olen teinud enamasti neile kättesaadavaks:
- a) fotode koopia (paberil või digitaalselt);
  - b) veebilinki fotole;
  - c) muul viisil: _____
  - d) ei ole üldse jaganud

4. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kasutanud kunstiteoste (nt maalikunstiteoste, graafikateoste, skulptuuride) nii enda kui ka teiste tehtud fotosid (fotod võivad olla nii üksikuna kui ka nt esitluses)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

5. Kunstiteoste fotode koopiaid olen jaganud haridusprogrammis osalejatega kodus tutvumiseks

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

6. Kunstiteoste fotode jagamisel haridusprogrammis osalejatega olen enamasti teinud neile kättesaadavaks:

- a) fotode koopia (paberi või digitaalselt);
- b) veebilinki fotole;
- c) muul viisil: _____
- d) ei ole üldse jaganud

Muusikateosed (heliteosed)

Selgitus vastajale: muusikateoste küsimused puudutavad just heliteoseid. Siia alla kuuluvad nt laulusõnad, muusikasalvestised, muusikavideo, filmimuusika jmt. Muusikavideo võib olla ka suurema audiovisuaalse teose (filmi) osa. Nt näidatakse haridusprogrammis osalejatele muusikateost filmist „Minu veetlev leedi“ jmt.

7. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kasutanud muusikateoseid (nt laulusõnad, sõnadega või ilma sõnadeta muusika salvestis, muusikavideo)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

8. Muusikateose kasutamisel olen kasutanud tervikteost ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt osa muusikateosest)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

9. Muusikateose kasutamisel haridusprogrammis olen enamasti:

- a) kopeerinud muusikateose, mida haridusprogrammis esitan;
- b) esitanud haridusprogrammis osalejatele füüsilisel andmekandjal (nt CD, DVD, Blu-ray plaat) olevat muusikateost;
- c) esitanud muusikateost ise elavas ettekandes;
- d) esitanud haridusprogrammis osalejatele internetis olevat muusikateost ilma sellest koopiat tegemata (nt Youtube või Spotify keskkonnas oleva muusika esitamine haridusprogrammis)
- e) muul viisil: _____
- f) ei ole üldse kasutanud

10. Muusikateoseid (helisalvestisi) olen jaganud haridusprogrammis osalejatega kodus kuulamiseks

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

11. Muusikateoste jagamisel haridusprogrammis osalejatele olen enamasti teinud neile kättesaadavaks:

- a) muusikateose koopia;
- b) veebilinki muusikateosele (nt Youtube, Spotify jne keskkonnas);
- c) nimetanud muusikateose ning haridusprogrammis osalejad tutvuvad sellega iseseisvalt;
- d) muul viisil: _____
- e) ei ole üldse jaganud

Audiovisuaalteosed (film, video)

Selgitus: allolevad küsimused puudutavad kõikvõimalikke videoid ja filme (nt telefilm, videofilm, dokumentaalfilm). Kuna eelmised küsimused katsid muusikalisi audiovisuaalteoseid, siis allolevatele küsimustele vastamisel ärge neid palun arvesse võtke.

12. Haridusprogrammi läbiviimiseks olen kasutanud audiovisuaalteoseid (telefilm, videofilm, dokumentaalfilm)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

13. Audiovisuaalteose kasutamisel olen kasutanud tervikteost ning ei piirdunud väljavõtetega (nt osa audiovisuaalteosest)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

14. Audiovisuaalteose kasutamisel haridusprogrammis olen enamasti:

- a) kopeerinud audiovisuaalteose;
- b) esitanud haridusprogrammis osalejatele füüsilisel andmekandjal (nt CD, DVD, Blu-ray plaat) olevat audiovisuaalteost;
- c) vaadanud seda haridusprogrammis osalejatega koos kinos;
- d) vaadanud seda haridusprogrammis osalejatega koos televisioonis, Youtube, Vimeo või voogedastus keskkonnas
- e) muul viisil: _____
- f) ei ole üldse kasutanud

15. Audiovisuaalteoseid olen jaganud haridusprogrammis osalejatele kodus vaatamiseks

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

16. Audiovisuaalteoste jagamisel haridusprogrammis osalejatele olen enamasti teinud neile kättesaadavaks:

- a) audiovisuaalteose koopia;
- b) veebilinki audiovisuaalteosele (nt Youtube keskkonnas);
- c) nimetanud audiovisuaalteose ning haridusprogrammis osalejad tutvuvad sellega ise;
- d) muul viisil: _____
- e) ei ole üldse jaganud

Lõpetuseks

Täname küsimustikule vastamise eest.

Soovi korral saadame uuringus osalenutele ka uuringu tulemustest kokkuvõtte. Kas soovid saada uuringu kokkuvõtet? jah/ei

Samuti pakume uuringus osalejatele veebipõhist lühikoolitust autoriõigusest kultuuripärandiasutuste töötajatele. Koolituse viib läbi TÜ intellektuaalse omandi õiguse professor Aleksei Kelli. Kas oleksid sellisest koolitusest huvitatud? tutvun koolitusega ja registreerun

Me soovime väikse osa küsimustiku täitnutega viia veel läbi ka fookusgrupi intervjuu, milles mõnele teemale sügavuti keskenduda. Kas oled valmis osalema ka fookusgrupi intervjuus? jah / ei

Kui vastasid ühele eelnevatest küsimustest “jah”, siis palun jätta meile oma kontakt, et saaksime Sinuga ühendust võtta. [vabatahtlik]

Nimi: _____ E-post: _____

Lisa 2. Fookusrühma intervjuude läbiviimise kava.

Sissejuhatus: Suur tänu, et nõustusite uuringus osalema ja olete valmis oma kogemusi täiendavalt tutvustama. Intervjuu eesmärgiks on materjalide kasutamise, koopiade tegemise ja jagamise praktikatest kultuuripärandiasutuste haridusprogrammides parem ülevaade saada. Haridusprogrammides on koopiade tegemine ja jagamine lubatud hariduserandi tõttu.

Meeskonna tutvustus: Aleksei Kelli ja Äli Leijen.

Soovime intervjuu salvestada, palun andke märku, kas olete sellega nõus. Kuna tänases intervjuus osalevad erinevate sihtrühmade esindajad, siis palun tutvustage ennast ja tooge välja, millise kultuuripärandiasutuse esindaja teie olete: kas raamatukogu, muuseum või arhiiv

Teie vastuseid kasutatakse ainult üldistatud kujul ja vastuste põhjal ei ole võimalik teid raportis või teadusartiklis tuvastada.

1. Millised mõtted/kogemused seostuvad teile autoriõiguse teemaga üldiselt?
2. Miks te koopiaid teete? Mis eesmärgil kasutate teiste isikute teoseid, esitluste salvestusi, andmebaase haridusprogrammides?

Millisel eesmärgil Te kasutate teiste isikute teoseid ja või kaasnevate õiguste objekte (esituste salvestisi, andmebaase) õppetöös?

3. Millistel juhtudel teete oma töö käigus koopiaid paber kandjal? Tooge näiteid.
4. Millistel juhtudel teete oma töö käigus digitaalseid koopiaid? Tooge näiteid.
5. Miks kopeerite just paber kandjal või digitaalselt?
6. Kas Te kopeerite õppetöö jaoks pigem endale (tutvun materjaliga ning kasutan saadud teadmist õppetöös) või ka õpilastele jagamiseks?
7. Millistel juhtudel ja põhjusel (kaalutlustel) teete oma töö käigus koopiaid tervikteosest, millistel väljavõttest? Tooge näiteid.
8. Millised on teie kogemused spetsiaalselt hariduslikel eesmärkidel loodud materjalide kopeerimise ja jagamisega?
9. Millised on teie praktikad kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimise ja jagamisega?
10. Millised on teie praktikad fotode ja kunstiteoste fotode kopeerimise ja jagamisega?
11. Millised on teie praktikad muusikateoste kopeerimise ja jagamisega?
12. Millised on teie praktikad audiovisuaalteoste kopeerimise ja jagamisega?
13. Mida sooviksite veel lisada koopiade tegemise ja jagamisega seonduvalt?

Lisa 3. Koolituse „Kultuuripärandiasutus ja autoriõigus“ kirjeldus

Maht: 3 akadeemilist tundi

Sihtrühm: Kultuuripärandiasutuse töötajad, kes võivad kokku puutuda autoriõiguslike teemadega.

Kursuse toimumise kuupäev: 25. september 2023 kell 15.00-17.00

Toimumiskoht: Koolitus toimub veebikeskkonnas Zoom.

Kursuse eesmärk: Seminar annab ülevaate autoriõiguse põhimõistetest, mis asetatakse kultuuripärandiasutuste ja õppeprotsessi konteksti.

Koolituse läbinu:

Täiendusõppeprogrammi läbinud õppija:

- saab teada, mida autoriõigus kaitseb, millised on autoriõigused ja õiguste piirangud;
- on tutvunud plagiaadiga ja autoriõigusliku hariduserandiga.

Allolev märksõnade loetelu on indikatiivne ning teemade käsitlemine võib mõnevõrra varieeruda:

Autoriõiguse mõiste ja süsteem. Kaitstav teos ja selle tunnused. Teosed kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas. Objektiivne vorm. Väärtusneutraalsus kui objektiivse vormi väljendus. Teoste näidiste analüüs. Autoriõigusega mittekaitstav teadmus. Ideede kaitse välistamine. Rahvaloominguteoste autoriõiguse kaitse alt välistamine. Faktide ja andmete õiguskaitse. Autorile kuuluvad õigused. Isiklikud õigused. Õigus autorsusele. Plagiaat ja selle vältimine. Õigus teose terviklikkusele, avalikustamisele, tagasivõtmisele, reprodutseerimisele, levitamisele, tõlkimisele, töötlemisele, kogumikele ja õigus teoseid üldsusele edastada. Varalised õigused. Autoriõiguse erandid ja piirangud. Isikliku kasutamise erand. Tsiteerimine. Piirangud õppe- ja teaduslikel eesmärkidel. Kultuuripärandiasutusele kohalduvad autoriõiguse piirangud. Teose avalik esitamine õppeprotsessis. Autoriõiguse rikkumise tagajärjed (kahju hüvitamine, alusetu rikastumine, kahju tekitava tegevuse keelamine, karistusõiguslikud järelmid).

Õppejõud-koolitajad: Aleksei Kelli, Tartu Ülikooli intellektuaalse omandi õiguse professor

Väljund: Koolituse läbinud õppijad saavad Tartu Ülikooli teatise

Maksumus: Koolitus toimub justiitsministeeriumi rahastatud projekti "Autoriõiguse hariduserandite kasutamise ulatus" raames ning on sihtrühmas märgitud osalejale õppeteenustasuta.